

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt four questions from each section..
(2) Question No. 6 and 12 are compulsory.
(3) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Comment on the violation of rights of schedule cast and schedule tribes. 12
2. Review the various types of disaster. 12
3. Write the various features of Science. 12
4. State the various means of communication. 12
5. Review the various casues of environmental degradation. 12
6. Write short note (any two) :- 14
 - (a) Vishakha Guideline 1997.
 - (b) Water Pollution and its Effect.
 - (c) Ancient Scientist
 - (d) Right to Equality.

Section II

7. Explain the various consumer rights in brief. 12
8. Write the objectives and importance of "Right to Information". 12
9. Explain the term 'Ecology' and write various principles of 'Deep Ecology'. 12
10. Explain the need of Providing Urban Facilities in Rural Area (PURA). 12
11. Explain the various features of rural life. 12
12. Write short note (any two) :- 14
 - (a) Public Interest Litigation
 - (b) Consumer Movement
 - (c) LASER Technology
 - (d) Misuse of Technology.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) विभाग १ व २ मधून प्रत्येकी चार प्रश्न सोडवा.
 (२) प्रश्न क्र. ६ व १२ आवश्यक.
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. अनुसूचित जाती व जमाती बाबत होणाऱ्या मानवी हक्कांच्या उल्लंघनावर भाष्य करा. १२
२. आपत्तीच्या विविध प्रकारांचा आढावा घ्या. १२
३. विज्ञानाची विविध वैशिष्ट्ये लिहा. १२
४. संप्रेषणाचे विविध मार्ग विषद करा. १२
५. पर्यावरण न्हासाच्या विविध कारणांचा आढावा घ्या. १२
६. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- १४
 - (अ) विशाखा मार्गदर्शक तत्वे १९९७.
 - (ब) जलप्रदूषण व त्याचे परिणाम.
 - (क) प्राचीन शास्त्रज्ञ.
 - (ड) समतेचा अधिकार.

विभाग २

७. ग्राहकांचे विविध हक्क थोडक्यात सांगा. १२
८. माहिती अधिकाराचे उद्देश व महत्त्व लिहा. १२
९. परिस्थितीकी म्हणजे काय ते सांगून संपूर्ण परिस्थितीकीची विविध तत्वे लिहा. १२
१०. ग्रामीण भागात शहरी सुविधा पुरविण्याची गरज विषद करा. १२
११. ग्रामीण जिबनाची विविध वैशिष्ट्ये सांगा. १२
१२. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- १४
 - (अ) जनहित याचिका.
 - (ब) ग्राहक चळवळ.
 - (क) लेसर तंत्रज्ञान.
 - (ड) तंत्रज्ञानाचे दुरुपयोग

MAY
2018**N.B. : All questions are compulsory.**

1. (a) What is civics journalism ? Give examples from stories you have read in a newspaper. 20
OR
(b) Enlist any 15 names of ancient newspapers. Discuss their major contributions towards India's freedom struggle.
2. (a) Discuss the various features of Journalism. Elaborate its role towards awareness. 20
OR
(b) What is 'Letters to The Editor' in Newspapers? Write a letter to the Editor about the "Reservation policy in education".
3. (a) Discuss the various departments of a Newspaper Organization. 20
OR
(b) State the code of conduct mentioned in the 'Press Council of India'.
4. (a) Write ten questions for interviewing the Guardian Minister of Mumbai. 20
OR
(b) Define a Feature story. Write a feature story on 'Achhe din' campaign of the Central Government.
5. Write short notes on any two of the following :- 20
(a) Editorial
(b) Article 19 (1) (a)
(c) Political Beat Reporter
(d) Breaking News

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

१. (अ) नागरी पत्रकारिता म्हणजे काय ? या संबंधित तुम्ही एखाद्या वर्तमानपत्रात वाचलेल्या बातम्यांची २० उदाहरणे द्या.

किंवा

(ब) प्राचीन १५ वर्तमानपत्रांच्या नावांची यादी द्या. या वृत्तपत्रांचे भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत असलेल्या योगदानांची चर्चा करा.

२. (अ) पत्रकारितेची विविध रूपक चर्चा करा. जनजागृतीत त्यांची भूमिका स्पष्ट करा. २०

किंवा

(ब) वर्तमानपत्रामध्ये 'संपादकाला पत्रे' काय असतात ? "शिक्षणातील आरक्षणाच्या मुद्यांवर" संपादकाला एक पत्र लिहा.

३. (अ) एखाद्या वर्तमानपत्रातील विविध संघटनात्मक विभागांची चर्चा करा. २०

किंवा

(ब) 'भारतीय वृत्तपत्र परिषदे' मध्ये नमूद असलेली आचारसंहिता द्या.

४. (अ) मुंबईच्या पालकमंत्र्याची मुलाखत घेण्यासाठी दहा प्रश्नांची यादी करा. २०

किंवा

(ब) रूपक लिखाण म्हणजे काय ? केंद्र सरकारच्या 'अच्छे दिन' या मोहिमेवर एक रूपक लिखाण करा.

५. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०

(अ) संपादकीय

(ब) अनुच्छेद १९(१) (अ)

(क) राजकिय विभागातील वार्ताहर

(ड) 'ब्रेकींग न्यूज'.

MAY
2018

S. Y. B. A.

Business Communication

JP-Exam.-1st Half-2018-62
Con. 163-18.

UP-6185

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Fill in the blanks :- 6
(i) _____ communication takes place across the organizational hierarchy.
(a) Downward, (b) Diagonal, (c) Horizontal
(ii) The latin term _____ is the source for the English word communication.
(a) Communis, (b) Communist, (c) Community
(iii) Resistance to change is a _____ barrier to communication.
(a) Physical, (b) Psychological (c) Semantic
(b) Correct the following sentence :- 6
(i) She were brought here by her grand mother,
(ii) That was the reason why she come late,
(iii) The cart was driven bye the bullocks.
2. Write short notes on any four of the following :- 20
(a) Decoding (b) Receiver (c) Agenda
(d) Conference (e) Interview (f) Meeting
3. (a) Discuss in detail psychological barriers to communication. 10
OR
(b) Discuss in detail two types of interviews.
4. Write a letter of application, with biodata for the post of a Company Secretary for 10
Maratha Agro Products Pvt. Ltd., Mumbai.
5. Draft any four letters of the following :- 24
(a) Draft an attractive sales letter for 'Jhilgo Fan'.
(b) Draft RTI queries for the following situation :
Your application for an educational loan is rejected.
(c) You have purchased an 'Hoomlo Computer'. It is not working. Draft a redressal letter.
(d) You have placed an order for 12 dozen watches by paying Rs. 15,000/-. The supplier assured to deliver your order within 3 days. You have not received a letter in 7 days. Write a complaint letter
(e) You have received a complaint letter from you customer. He claims that 'Tunna Washing Machine is not working properly. He wants replacement for this. Draft a letter reusing his claim.
(f) Write a letter of acceptance as an Accountant in a Company.

[TURN OVER

6. (a) Write a short paragraph on 'Personality Development'. 6
 (b) Draft a notice and agenda for monthly meeting of XYZ Co-operative Housing Society, Thane. Also draft two resolutions based on the agenda. 8
7. Draft a report on any one of the following :- 10
 (a) Bad condition of dumping ground in Kalyan.
 (b) Establishing new Book shop in Nahur, Mumbai.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. (अ) रिकाम्या जागा भरा :-

(१) ----- संज्ञापन कंपनीभर कार्यरत असते.

(अ) अधोगामी

(ब) डायगोनल

(क) क्षितीज समांतर

(२) मूळ लॅटिन ----- या शब्दापासून कम्युनिकेशन (संज्ञापन) हा शब्द तयार झाला आहे.

(अ) कम्युनिस,

(ब) कम्युनिस्ट

(क) कम्युनिटी

(३) बदलासाठीचा प्रतिकार हा संज्ञापनाचा ----- अडथळा आहे.

(अ) भौतिक,

(ब) मानसिक,

(क) भाषा

(ब) पुढील वाक्ये अचूक लिहा :-

(१) She were brought here by her grand mother,

(२) That was the reason why she come late,

(३) The cart was driven by the bullocks.

२. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :-

(अ) विसंकेत,

(ब) संदेशग्राहक

(क) विषयसूची

(ड) परिषद

(इ) मुलाखत

(फ) सभा.

३. (अ) संप्रेषणातील मानसशास्त्रीय अडथळ्यांची चर्चा करा.

अथवा

(ब) कोणत्याही दोन प्रकारच्या मुलाखतीची विस्तृत चर्चा करा.

४. मराठा अँग्रो प्रॉडक्टस् मुंबई याना कंपनी सेक्रेटरी या पदासाठी नोकरी अर्ज लिहा. सोबत बायोडेटा द्या. १०
५. खालीलपैकी कोणतीही चार पत्रे लिहा :- २४
- (अ) 'झीलगौ पंखा' विक्रीसाठी एक आकर्षक विक्रीपत्र लिहा.
- (ब) खालील कारणाकरीता माहितीच्या अधिकाराखाली चौकशी पत्र लिहा :
तुमच्या शैक्षणिक कर्जाची अर्ज नाकारण्यात आला आहे.
- (क) तुम्ही 'हुमलो संगणक' विकत घेतला आहे. तो चालत नाही. पैसे परत मिळण्याकरिता पत्र लिहा.
- (ड) तुम्ही रु. १५,०००/- जमा करून १२ डझन घड्याळे पुरवण्याची मागणी केली आहे. पुरवठा दराने तुमची मागणी ३ दिवसात पूर्ण करण्याचे आश्वासन दिले. ७ दिवसानंतरही तुम्हाला ती पुरविण्यात आलेली नाही. एक तक्रार पत्र लिहा.
- (इ) तुमच्या ग्राहकाने तुम्हाला एक तक्रार पत्र पाठविले आहे. तो असे म्हणतो की 'तुम्हाला' वॉशिंग मशीन बरोबर चालत नाही. त्याचा दावा खोडून काढणारे पत्र लिहा.
- (फ) तुमच्या कंपनीतील लेखापाल हे पद तुम्ही स्विकारले आहे या आशयाचे पत्र लिहा.
६. (अ) "व्यक्तिमहत्त्व विकास" या विषयावर आधारित परिच्छेद लिहा. ६
- (ब) एक्स. वाय. झेड. सहकारी गृहनिर्माण संस्था, ठाणे यांच्या मासिक सभेची नोटिस व अर्जेडा तयार करून त्यानुसार दोन ठराव लिहा. ८
७. खालीलपैकी कोणत्याही एक विषयावर अहवाल लिहा :- १०
- (अ) कल्याण मधील डंपींग ग्राऊंडची दुरावस्था.
- (ब) नाहूर मुंबई येथे नविन पुस्तक भांडार स्थापन करणे.

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt all questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. (a) Discuss the various types of communication ?
OR
(b) How media can play a vital role in communal harmony ? Discuss with examples.
2. (a) What are the different elements of the Mass communication ? Discuss in detail.
OR
(b) Why the film censorship is necessary for a movie ? Elaborate it with an example.
3. (a) What is feedback in communication ? How can you collect the feedback of audiences of the popular television reality show 'Crime Petrol TV show' ? Prepare a questionnaire.
OR
(b) Explain the features of the Radio programs. How it is different from the New Media ? Write in details.
4. (a) What is Traditional Media ? Explain with examples.
OR
(b) What qualities should one have to become a Journalist ? Discuss education beat reporting.
5. Write short notes on any two of the following :
 - (a) Ethics in Journalism profession
 - (b) Barriers of Communication
 - (c) Community Radio
 - (d) Mass culture
 - (e) Article in the Newspaper.

[TURN OVER

Con. 166-UP-6321-18.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

१. (अ) विविध प्रकारच्या संज्ञापनाची चर्चा करा.

किंवा

(ब) सामाजिक सलोखा तयार करण्यात प्रसारमाध्यमे कशी महत्त्वाची भूमिका बजावितात ? सोदाहरणांसह चर्चा करा.

२. (अ) जन संज्ञापनाचे घटक कोणते ? सविस्तरपणे चर्चा करा.

किंवा

(ब) एखाद्या चित्रपटाकरिता 'चित्रपट परिक्षण' का आवश्यक असते ? सोदाहरणांसह स्पष्ट करा.

३. (अ) संज्ञापनामध्ये प्रतिसाद काय असते ? दूरचित्रवाणी वाहिणीवरील 'क्राइम पेट्रोल' या 'रियलिटी शो'च्या प्रेक्षकांचा प्रतिसाद कसा काय गोळा करणार ? प्रश्नावली तयार करा.

किंवा

(ब) नभोवाणीवरील कार्यक्रमांचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. नव माध्यामांपैकी ते कसे वेगळे आहे ? सविस्तरपणे लिहा.

४. (अ) 'पारंपारिक माध्यमे' म्हणजे काय ? सोदाहरणांसह स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) एका पत्रकारामध्ये कोणते गुणवैशिष्ट्ये असायला पाहिजे ? शैक्षणिक विभागाचे वार्ताकन चर्चा करा.

५. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :

(अ) पत्रकारिता व्यवसायातील नितिमत्ता

(ब) संज्ञापनातील अडथळे

(क) सामाईक नभोवाणी

(ड) जन संस्कृती

(इ) वृत्तपत्रातील लेख.

MAY
2018

S.Y.B.A.

Advertising

(3 Hours)

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
(2) Answers of both the sections should be written in the same answer book.
(3) Figures to the right indicate full marks.

Section I

- 1 Explain the following terms (any five) : 10
(a) Advertising (f) Clutter
(b) Marketing Mix (g) Product Research
(c) Internet Advertising (h) TRP
(d) Modelling (i) Transit Advertising
(e) Salesmanship (j) Political Advertising.
2. Answer the following (any three) : 30
(a) Explain the active participants in advertising.
(b) Bring out the need for media research.
(c) How does advertising raise standard of living ?
(d) Explain the impact of advertising on production cost and distribution cost.
(e) Discuss the services offered by an advertising agency.
(f) Explain the career options available in the field of advertising.
3. Write short notes on (any two) : 10
(a) Ethics in Advertising (e) National Readership Survey
(b) Client Turnover (d) Zipping and Zapping.

Section II

4. Explain the following terms (any five) : 10
(a) Advertising Campaign (f) Logo
(b) Visualisation (g) Hard Selling Skill
(c) Testimonial (h) Copy
(d) Caption (i) Demonstration
(e) Advertising Budget (j) Layout
5. Answer the following (any three) : 30
(a) Explain the different types of customers.
(b) What factors affect an advertising budget ?
(c) Explain the different types of copy.
(d) What are the functions of an illustration ?
(e) Bring out the importance of research in advertising.
(f) Explain pre-testing methods of testing advertising effectiveness.
6. Write short notes on (any two) : 10
(a) AIDA Formula (c) Out-door Advertising
(b) Slogan (d) Fantasy in Advertising.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) दोन्ही विभागांच्या उत्तरपत्रिका एकत्र बांधाव्यात.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (४) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) : १०
(अ) जाहिरात	(फ) जाहिरातीतील अव्यवस्थितपणा
(ब) विपणन मिश्र	(ग) वस्तू संशोधन
(क) इंटरनेट जाहिरात	(ह) टी.आर.पी.
(ड) नमुना प्रतिकृती करणे	(स) फिरत्या वाहनातील जाहिरात
(इ) विक्रेत्याचे कसब	(द) राजकीय जाहिरात
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) : ३०
- (अ) जाहिरातीतील सक्रिय समभागी स्पष्ट करा.
 (ब) माध्यम संशोधनाची गरज विशद करा.
 (क) जाहिरातीमुळे राहणीमान कसे उंचावले जाते ?
 (ड) जाहिरातीचा उत्पादन व वितरण खर्चावरील प्रभाव स्पष्ट करा.
 (इ) जाहिरात संस्थेकडून दिल्या जाणाऱ्या सेवांची चर्चा करा.
 (फ) जाहिरात क्षेत्रात उपलब्ध असणाऱ्या विविध कारकीर्द पर्यायांची चर्चा करा.
३. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) : १०
(अ) जाहिरातीतील नीतीमत्ता	(क) राष्ट्रीय वाचकवर्ग तपासणी
(ब) ग्राहकांची अदलाबदल	(ड) झिपिंग आणि झॅपिंग

विभाग २

४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :- १०
(अ) जाहिरात मोहीम	(फ) आकृति ठसा
(ब) मनःचक्षुने काल्पनिक चित्र पाहणे	(ग) कणखरपणे विक्री करण्याचे कौशल्य
(क) जाहिरातीतील शिफारस पत्र	(ह) मजकूर
(ड) उपशिर्षक	(स) सोदाहरण स्पष्टीकरण
(इ) जाहिरातीचे अंदाजपत्रक	(द) रचना
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :- ३०
- (अ) ग्राहकांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 (ब) जाहिरात अंदाजपत्रकावर परिणाम करणारे घटक कोणते ?
 (क) मजकुराचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 (ड) जाहिरातीतील चित्रांची कार्ये कोणती ?
 (इ) जाहिरात संशोधनाचे महत्त्व विशद करा.
 (फ) जाहिरात परिणाम मूल्यांकनाच्या पूर्व-चाचणी पद्धती स्पष्ट करा.
६. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) : १०
(अ) ऐआयडीए सूत्र	(क) बाह्य जाहिरात
(ब) घोषवाक्य	(ड) जाहिरातीतील विलक्षण कल्पना.

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Define Social Psychology. Write a brief history of Social Psychology. 20
2. Write a detailed note on Schemas and Heuristics. 20
3. (a) Describe the different channels of nonverbal communication. 10
(b) Write a brief note on Darwin's theory of universal facial expressions of emotion. 10
4. Write short notes on any four of the following :— 20
 - (a) Attitude development
 - (b) The fine art of persuasion
 - (c) Cognitive dissonance
 - (d) Resisting persuasion attempt
 - (e) Attitude formation
 - (f) Influence of attitudes on behaviour.
5. Discuss the prejudice and discrimination and describe various techniques to counter prejudice and its effects. 20
6. Discuss the internal and external determinants of attraction. 20
7. (a) Write a brief note on conformity. 10
(b) Write a brief note on compliance. 10

[TURN OVER

8. What are the different motives behind prosocial behaviour. 20
9. Write short notes on any four of the following :— 20
- (a) Modern theories of aggression
 - (b) Social causes of aggression
 - (c) Cultural causes of aggression
 - (d) Personal causes of aggression
 - (e) Characteristics of bullies
 - (f) Causes of Work place aggression.
10. Write a detailed note on decision making by groups. 20
-

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. सामाजिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. सामाजिक मानसशास्त्राचा इतिहास थोडक्यात लिहा. २०
२. मनो-आकृतीबंध आणि नवगामी विचार यांवर विस्तृत टिपा लिहा. २०
३. (अ) अशाब्दिक संप्रेषणाचे विविध मार्ग स्पष्ट करा. १०
(ब) चेहऱ्यावरील वैश्विक भावना व्यक्त करणाऱ्या डार्विनच्या सिध्दांतावर थोडक्यात टिपा लिहा. १०
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा. २०
(अ) अभिवृत्ती विकास
(ब) मन वळविण्याची सुंदर कला
(क) बोधनिक विसंवाद
(ड) मन वळविण्याच्या प्रयत्नांना प्रतिकार
(इ) अभिवृत्ती निर्मिती
(फ) अभिवृत्ती वर्तनावरील परिणाम.
५. पूर्वग्रह आणि भेदभाव या संकल्पनांची चर्चा करा आणि पूर्वग्रह व त्याचे प्रभाव यांना प्रतिकार करणाऱ्या विविध तंत्रांचे वर्णन करा. २०
६. आकर्षणातील अंतर्गत व बाह्य निर्धारकांची चर्चा करा. २०

[TURN OVER]

७. (अ) अनुसारिता या संकल्पनेवर थोडक्यात टिपा लिहा. १०
(ब) अनुपालन या संकल्पनेवर थोडक्यात टिपा लिहा. १०
८. समाजअनुकूल वर्तनामागे कोणकोणत्या प्रेरणा आहेत ? २०
९. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :- २०
(अ) आक्रमकतेचे आधुनिक सिध्दांत
(ब) आक्रमकतेची सामाजिक कारणे
(क) आक्रमकतेची सांस्कृतिक कारणे
(ड) आक्रमकतेची व्यक्तीगत कारणे
(इ) दादागिरी करणाऱ्यांचे गुणधर्म
(फ) कामाच्या जागेच्या आक्रमकतेची कारणे
१०. गटांनी निर्णय घेणे यावर विस्तृत टिपा लिहा. २०
-

N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Discuss the various research methods used by developmental Psychologist. 20
2. (a) Explain the methods used to study the influence of heredity and environment. 10
(b) Write a detailed note on approaches to childbirth. 10
3. Write short notes on any four of the following :- 20
(a) Principles of growth during infancy.
(b) Reflexes during infancy.
(c) Gross motor skills during infancy
(d) Nutrition in infancy
(e) Obesity during infancy
(f) Auditory perception during infancy.
4. Explain Jean Piaget's theory of cognitive development during infancy. 20
5. Explain temperament, its types and forming relationship during infancy. 20
6. Write short notes on any four of the following :- 20
(a) Health and illnesses during preschool years
(b) Brain growth and cognitive development during preschool years
(c) Gender identity during preschool years
(d) Types of play during preschool years
(e) Moral development during preschool years
(f) Parenting styles and preschool years.
7. (a) Discuss information processing approach to cognitive development during preschool years. 20
(b) Explain language and learning during preschool years. 20
8. Write in detail about motor development, health and children with special needs in middle childhood. 20
9. Explain the development of self and family relationship during middle childhood. 20
10. Explain the physical development during adolescence and discuss the consequences of early state maturation. 20

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. वैकासिक मानसशास्त्राद्वारे वापरात येणाऱ्या विविध संशोधन पध्दतींची चर्चा करा. २०
२. (अ) अनुवंशिकता व वातावरण यांचा अभ्यास करण्यासाठी वापरात येणाऱ्या संशोधन पध्दती स्पष्ट करा. १०
(ब) बालक जन्माबाबत/प्रसूतिबाबत विविध दृष्टीकोनावर टिपा लिहा. १०
३. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :- २०
(अ) बाल्यावस्थेतील वाढीबाबत मूलतत्वे
(ब) बाल्यावस्थेतील प्रतिक्षेप क्रिया
(क) बाल्यावस्थेतील स्थूलत-हेची कारक कौशल्ये
(ड) बाल्यावस्थेतील पोषण
(इ) बाल्यावस्थेतील अतिस्थूलपणा
(फ) बाल्यावस्थेतील आवाजाची जाणीव.
४. बाल्यावस्थेतील बोधन विकासाबाबत जिन पियाजेचा सिध्दान्त स्पष्ट करा. २०
५. बाल्यावस्थेतील स्वभावघडण व नातेसंबंध निर्मिती स्पष्ट करा. २०
६. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :- २०
(अ) शाळापूर्व काळातील आरोग्य व आजार
(ब) शाळापूर्व काळातील मेंदूची वाढ व बोधन विकास
(क) शाळापूर्व काळातील लिंग ओळख
(ड) शाळापूर्व काळातील खेळाचे प्रकार
(इ) शाळापूर्व काळातील नैतिक विकास
(फ) पालकत्व पध्दती व शाळापूर्व काळ
७. (अ) शाळापूर्व काळातील बोधन विकासाबाबत माहिती प्रक्रिया दृष्टीकोनाची चर्चा करा. १०
(ब) शाळापूर्व काळातील भाषा व अध्ययन स्पष्ट करा. १०
८. मध्यबाल्यव्यवस्थेतील कारक विकास, आरोग्य व विशेष गरजा असणाऱ्या बालकांबाबत सविस्तर लिहा. २०
९. मध्यबाल्यावस्थेतील स्व विकास व कौटुंबिक नातेसंबंध विकास स्पष्ट करा. २०
१०. कुमारवस्थेतील शारीरिक विकास स्पष्ट करून, जलद व उशिरा परिपक्वनाच्या परिणांमाची चर्चा करा. २०

- N. B.** 1) From **Section- I**, Attempt any **two** questions from Question Nos. 1 to 4 and Question Nos. 5 is **Compulsory**.
- 2) From **Section- II**, Attempt any **two** question from Questions Nos. 6 to 9 and Question Nos. 10 is **Compulsory**.
- 3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section- I

1. Explain Aristotle's views on the status of Women. 16
2. What is Sarvodaya? Explain thoughts of Mahatma Gandhiji about Sarvodaya. 16
3. What is Pacifism? Explain its types and strategies. 16
4. State the views of Russell on family and marriage. 16
5. Write notes on any **two** of the following :- 18
 - (a) Man-woman equality : J. S. Mill
 - (b) Sarvodaya : Vinoba Bhave
 - (c) Just War theory
 - (d) Same Sex Relationship.

Section- II

6. Explain in detail Thomas Hobbes' Social Contract theory. 16
7. What is meant by Dialectical Materialism? Describe the social classes in capitalist societies as put forth by Karl Mark. 16
8. Elaborate John Rawls doctrine of Justice as Fairness. 16
9. Explain the concept of Liberty and state the views of J. S. Mill on Liberty. 16
10. Write notes on any **two** of the following :- 18
 - (a) Importance of Political Philosophy
 - (b) Anarchism by Paul Wolf
 - (c) Dr. Ambedkar' s doctrine of social justice
 - (d) Plato's views on Absolute Obedience.

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. स्त्री दर्जाविषयी अॅरिस्टॉटलचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. १६
२. सर्वोदय म्हणजे काय ? महात्मा गांधीजींचे सर्वोदयाविषयीचे विचार स्पष्ट करा. १६
३. शांततावाद म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार व डावपेच स्पष्ट करा. १६
४. कुटुंब आणि विवाह याविषयी रसेलचे विचार स्पष्ट करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८
- (अ) स्त्री-पुरुषांमध्ये समानता : जे.एस.मिल्ल
- (ब) सर्वोदय : विनोबा भावे
- (क) न्याय युद्धाचा सिध्दांत
- (ड) समलिंगी संबंध.

विभाग २

६. थॉमस हॉब्जचा सामाजिक करार सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा. १६
७. दत्तात्मक भौतिकवाद म्हणजे काय ? कार्ल मार्क्सने सांगितलेल्या भांडवलशाही समाजव्यवस्थेतील सामाजिक वर्गांचे वर्णन करा. १६
८. जॉन रॉलचे निःपक्षपाती न्याय (Justice as Fairness) ह्या सिद्धांताचे विस्तृतपणे विवेचन करा. १६
९. स्वातंत्र्याची संकल्पना स्पष्ट करा आणि जे. एस. मिल्लचे स्वातंत्र्य विषयीचे विचार सांगा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८
- (अ) राजकीय तत्त्वज्ञानाचे महत्त्व
- (ब) पॉल वुल्फप्रणीत अराज्यवाद
- (क) डॉ. आंबेडकरांचा सामाजिक न्याय सिद्धांत
- (ड) कायद्याचे निरपेक्ष पालन विषयक प्लेटोचा दृष्टिकोन.

- N.B. :** (1) From **Section - I**, Attempt any **two** questions from Question Nos. 1 to 4 and Question No. 5 is **compulsory**.
(2) From **Section - II**, Attempt any **two** questions from Question Nos. 6 to 9 and Question No. 10 is **compulsory**.
(3) **Figures to the right indicate full marks.**

Section I

1. Discuss in detail the concept of soul as expounded in the Upanishads. 16
2. Bring out the nature of Karma as discussed in the Bhagavad-Gita. 16
3. Explain the Jains doctrine of 'Anekantavada'. 16
4. Discuss Buddhist theory of momentariness. 16
5. Write short notes on any two of the following :— 18
 - (a) Vedic Cosmology
 - (b) Nature of Atman in Bhagavad-Gita
 - (c) Ajiva of Jainism
 - (d) Charvaka Metaphysics.

Section II

6. Explain in detail Parmenides and Heraclitus view of change. 16
7. Explain Plato's theory of Knowledge. 16
8. Explain Aristotle's theory of causation. 16
9. Explain in detail nature of the Socratic Method. 16
10. Write short notes on any two of the following :— 18
 - (a) Anaximander
 - (b) Plato's theory of Ideas
 - (c) Aristotle's views on soul
 - (d) St. Thomas Aquinas views on Theology.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. उपनिषदात विवरण केलेल्या आत्मा या संकल्पनेची चर्चा करा. १६
२. भगवद्गीतेमध्ये चर्चितलेल्या कर्माचे स्वरूप विशद करा. १६
३. जैन दर्शनातील 'अनेकान्तवादाचा' सिध्दांत स्पष्ट करा. १६
४. बौद्ध दर्शनातील क्षणिकवादाची चर्चा करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा. :- १८
- (अ) वेदातील विश्वोत्पत्तीशास्त्र
- (ब) भगवद्गीतेतील आत्म्याचे स्वरूप
- (क) जैनांचा अजीव
- (ड) चार्वाकांचा सताशास्त्र.

विभाग २

६. पार्मेनायडिज आणि हेरॅक्लिटस यांचा परिवर्तनाविषयीचा दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा. १६
७. प्लेटोचा ज्ञानाचा सिध्दांत स्पष्ट करा. १६
८. अॅरिस्टॉटलचा कारणसिध्दांत विशद करा. १६
९. सॉक्रेटिसची पध्दतीचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा. :- १८
- (अ) अॅनक्झिमॅंडर
- (ब) प्लेटोचा आयडिया सिध्दांत
- (क) अॅरिस्टॉटलचा आत्मविषयक सिध्दांत
- (ड) सेंट थॉमस अक्वॉयनसचा ईश्वरशास्त्रविषयक दृष्टिकोन.

May
2018

S.Y.B.A.

JP-Exam.-1st Half-2018-10
Con. 101-18.

Economics - (Paper - II)

UP-6952

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions from **both** sections but not **more than three** questions from **each** section.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full marks**.
(3) Draw **neat diagrams** wherever **necessary**.

Section I

1. Answer any **two** of the following :- 20
(a) Distinguish between micro and Macro economics.
(b) Discuss difficulties in measurement of National Income.
(c) Explain the working of Investment multiplier.
(d) What are the causes of inflation ?
2. Answer any **two** of the following :- 20
(a) Describe the circular flow of National Income in a two sector economy.
(b) Explain various concepts of National Income.
(c) Discuss the features of trade cycle.
3. Answer any **two** of the following :- 20
(a) Explain the Say's Law of market.
(b) Discuss the factors affecting consumption function.
(c) Explain the principle of acceleration.
4. Answer any **two** of the following :- 20
(a) Explain the factors affecting velocity of circulation of money.
(b) Explain the Keynesian approach of Demand for Money.
(c) What are the various types of inflation ?

Section II

5. Answer any **two** of the following :- 20
(a) Explain the functions of the central bank.
(b) Discuss the features of Indian Money Market.
(c) What are the sources of public revenue ?
(d) Describe the types of public expenditure .
6. Answer any **two** of the following :- 20
(a) Discuss the functions of commercial bank.
(b) Explain the process of credit creation by commercial banks.
(c) What are the objectives of Monetary Policy ?

[TURN OVER

7. Answer any two of the following :- 20
- (a) Explain the structure of Indian Money Market.
 (b) Explain in brief the Mutual Funds.
 (c) Write a note on SEBI.
8. Answer any two of the following :- 20
- (a) Discuss the nature and scope of public finance.
 (b) What are the merits and demerits of direct taxes ?
 (c) Explain the types of public debt.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून किमान तीन पेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) सूक्ष्म लक्ष्मी अर्थशास्त्र व स्थूल अर्थशास्त्र यामधील फरक स्पष्ट करा.
 (ब) राष्ट्रीय उत्पन्न मोजणीतील अडळ्यांची चर्चा करा.
 (क) गुंतवणूक गुणकाच्या प्रक्रियेची चर्चा करा.
 (ड) भाववाढीची विविध कारणे कोणती ?
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) द्विक्षेत्रीय अर्थ व्यवस्थेतील राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा.
 (ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
 (क) व्यापार चक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) 'से' यांचा बाजाराचा नियम स्पष्ट करा.
 (ब) उपभोग फलनावर परिणाम करणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.
 (क) प्रवेगाचे तत्त्व स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) पैशाच्या भ्रमणवेगावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (ब) केन्स यांचा पैशाच्या मागणीचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (क) भाववाढीचे विविध प्रकार कोणते ?

विभाग २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) मध्यवर्ती बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.
- (ब) भारतीय मुद्रा बाजाराच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (क) सार्वजनिक वित्ताचे स्रोत कोणते आहेत ?
- (ड) सार्वजनिक खर्चाचे विविध प्रकार विशद करा.

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) व्यापारी बँकेच्या कार्याची चर्चा करा.
- (ब) व्यापारी बँकेची पतनिर्मिती प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (क) मौद्रिक धोरणाची उद्दिष्ट्ये कोणती आहेत ?

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) भारतीय मुद्रा बाजाराची रचना स्पष्ट करा.
- (ब) म्युच्युअल फंड थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (क) सेबी वर टीप लिहा.

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) सार्वजनिक आय-व्ययाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ब) प्रत्यक्ष कराचे गुन व दोष कोणते आहेत ?
- (क) सार्वजनिक कर्जाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

MAP
2018

S. X. B. A.

Con. : 153-18.

Economics - (Paper III)

UP-6418

(3 Hours)

Total Marks : 100

- N.B. (1) Attempt any five questions, Choosing not more than three questions from any one section
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section-I

1. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) Explain the role of agriculture in Indian economy.
 - (b) Describe the changes in the Industrial Policy of 1991.
 - (c) Explain the measures taken by the Government of India to generate employment in India.
 - (d) Explain the causes of poverty in India.
2. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) Explain the trends in per capita income of India since 1991.
 - (b) Explain the important causes of inflation in India.
 - (c) Discuss the poverty alleviation programme in India.
3. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) What are the causes of low agricultural productivity in India?
 - (b) Analyze the defects in the agricultural marketing system.
 - (c) Explain the agriculture price policy in India.
4. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) What is SEZ? Discuss the impact of SEZ on Indian economy.
 - (b) Explain the role of small scale Industries in India.
 - (c) Write a note on exit policy.

Section-II

5. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) Explain the role of SEBI.
 - (b) Evaluate the monetary policy of the RBI.
 - (c) Explain the direction of exports of India.
 - (d) Discuss on the banking sector reforms 1998.
6. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) Explain the RBI's measures of money supply.
 - (b) Explain the components of the organized sector of the Indian Money Market.
 - (c) Explain the role of Capital Market in India.
7. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) Explain the causes of increase in public expenditure of India.
 - (b) Explain the public debt of Government of India.
 - (c) Write note on role of Fiscal Policy.
8. Attempt any two of the following :- 20
 - (a) Explain India's Balance of Payments position since the year 2000
 - (b) Analyze the exchange rate policy of India.
 - (c) Examine the trends in India's foreign trade since 1991.

[TURN OVER

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) एकूण पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून तीन पेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग - १

१. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेती क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
(b) १९९१ च्या औद्योगिक धोरणातील बदल विशद करा.
(c) रोजगार निर्मितीबाबत भारत सरकारने केलेले उपाय स्पष्ट करा.
(d) भारतातील दारिद्र्याची कारणे स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) १९९१ नंतरच्या भारताच्या दरडोई उत्पन्नातील कल स्पष्ट करा.
(b) भारतातील चलनवाढीची महत्त्वाची कारणे स्पष्ट करा.
(c) भारतातील दारिद्र्य निर्मूलनाच्या कार्यक्रमांची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) भारतातील कृषी उत्पादकता कमी असण्याची कारणे कोणती आहेत ?
(b) शेती विपणनातील दोष विशद करा.
(c) भारतातील शेतकी किंमत विषयक धोरण स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) सेझ म्हणजे काय ? भारतीय अर्थव्यवस्थेतील सेझच्या (SEZ) परिणामांची चर्चा करा.
(b) भारतातील लघु-उद्योगाची भूमिका स्पष्ट करा.
(c) बहिर्गमन धोरणावर टिप लिहा.

विभाग - २

५. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) सेबीची (SEBI) भूमिका स्पष्ट करा.
(b) भारतीय रिझर्व बँकेच्या चलनविषयक धोरणाचे मुल्यांकन करा.
(c) भारताच्या निर्यातीची दिशा स्पष्ट करा.
(d) १९९८ च्या बँकिंग क्षेत्रातील सुधारणा स्पष्ट करा.
६. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) पैशाच्या पुरवठ्याबाबत RBI चे उपाय सुचवा.
(b) भारतीय नाणेबाजारातील संघटीत क्षेत्रातील घटक स्पष्ट करा.
(c) भारतातील भांडवल बाजाराची भूमिका स्पष्ट करा.
७. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) भारतातील वाढत्या सार्वजनिक खर्चाची कारणे विषद करा.
(b) भारत सरकारचे सार्वजनिक कर्ज स्पष्ट करा.
(c) राजकोषीय धोरणाची भूमिका यावर टिप लिहा.
८. खालीलपैकी कोणतेहीदोन प्रश्न सोडवा :- २०
(a) २००० नंतरची भारताच्या व्यवहार शेषाची स्थिती स्पष्ट करा.
(b) भारताचे विनिमय दर धोरण स्पष्ट करा.
(c) १९९१ पासून भारताच्या विदेशी व्यापारात घडून आलेल्या बदलांचे परीक्षण करा.

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks.

1. Explain the meaning and causes of Renaissance movement in Europe.
2. Review the causes of the French Revolution of 1789.
3. Trace the different stages in the unification of Italy.
4. Examine the effects of the World War I.
5. Comment on any two of the following :
(a) Martin Luther (b) Causes of Industrial Revolution.
(c) Blood and Iron Policy of Bismarck (d) Significance of the Russian Revolution.
6. Evaluate the role of Kemal Pasha reforms in the modernization of Turkey.
7. Discuss the causes of the rise of Fascism in Italy.
8. Examine the causes of the Revolution of 1911 in China.
9. Explain the structure of the League of Nations.
10. Write short notes on any two of the following :
(a) Reforms of Reza Shah Pahlavi. (b) Rise of Militarism in Japan.
(c) Dr. Sukarno. (d) Mahatma Gandhi's doctrine of Ahimsa.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. युरोपमधील प्रबोधनाच्या चळवळीचा अर्थ व कारणे स्पष्ट करा.
२. १७८९ मधील फ्रेंच राज्यक्रांतीच्या कारणांचे परीक्षण करा.
३. इटलीच्या एकीकरणातील विविध टप्प्यांचा आढावा घ्या.
४. पहिल्या महायुद्धाच्या परिणामांचे परीक्षण करा.
५. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा :
(अ) मार्टिन ल्युथर (ब) औद्योगिक क्रांतीची कारणे
(क) बिस्मार्कचे रक्त व लोह नीती धोरण (ड) रशियन राज्यक्रांतीचे महत्त्व
६. तुर्कस्थानच्या आधुनिकीकरणातील केमाल पाशाच्या सुधारणांच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
७. इटलीतील फॅसिस्टवादाच्या उदयाच्या कारणांची चर्चा करा.
८. चीनमधील १९११ च्या राज्यक्रांतीच्या कारणांचे परीक्षण करा.
९. राष्ट्रसंघाची रचना स्पष्ट करा.
१०. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :
(अ) रेझाशहा पेहलवीच्या सुधारणा (ब) जपानमधील लष्करवाद
(क) डॉ. सुकार्णो (ड) महात्मा गांधीचे अहिंसेचे तत्त्व.

- N.B. :** (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Describe the Archaeological sources of Ancient Indian History.
2. Explain the main features of Indus Valley Civilization.
3. Analyse the social and educational system during the Vedic Age.
4. Describe the rise and spread of Buddhism in India.
5. Comment on (any two) :-
 - (a) Literary Sources
 - (b) Decline of Indus Valley Civilization
 - (c) Religious Life of Vedic Age
 - (d) Greek Invasions.
6. Explain the career and achievement of Emperor Ashoka.
7. Evaluate the achievements of King Samudragupta.
8. Discuss the religious policy of Harshavardhana.
9. Briefly trace the History of Rashtrakutas.
10. Write short notes on any two of the following :-
 - (a) Mauryan Administration
 - (b) Classical Age
 - (c) Arab Invasion
 - (d) Spread of Indian Culture in Asia.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. प्राचीन भारताच्या इतिहासाच्या पुरातत्वीय साधनांचे वर्णन करा.
२. सिंधु संस्कृतीची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
३. वैदिक कालखंडातील सामाजिक व शैक्षणिक परिस्थितीचे विश्लेषण करा.
४. बौद्ध धर्माच्या भारतातील उदयाचे व प्रसाराचे वर्णन करा.
५. भाष्य करा (कोणत्याही दोहोंवर) :-
(अ) वाङ्मयीन साधने
(ब) सिंधू संस्कृतीचा न्हास
(क) वैदिक कालखंडातील धार्मिक जीवन
(ड) ग्रीक आक्रमण.
६. सम्राट अशोकाचे जीवन व कार्य स्पष्ट करा.
७. समुद्रगुप्ताच्या कार्याचे मूल्यमापन करा.
८. हर्षवर्धनाच्या धार्मिक धोरणावर चर्चा करा.
९. राष्ट्रकुटांच्या इतिहासावर थोडक्यात माहिती लिहा.
१०. खालीलपैकी दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :-
(अ) मौर्यांची प्रशासन व्यवस्था
(ब) कलात्मक युग
(क) अरब आक्रमण
(ड) भारतीय संस्कृतीचा आशियातील प्रसार.

- N.B. :** (1) Attempt any five questions.
 (2) All questions carry equal marks (20 marks each)
 (3) Marathi Medium Student should **Compulsory** the **English** question paper.

1. Discuss the contribution of Dr. G. S. Ghurye to ideological and nationalist approach. 20
2. Write an essay on contribution of Dr. A. R. Desai to Indian Sociology. 20
3. Explain in detail about the early life and work of Dr. B. R. Ambedkar. 20
4. Elaborate the brief analysis on Andre Beteile Book 'Caste, Class, and Power'. 20
5. What do you mean by Caste ? Discuss factors responsible for changing the caste system. 20
6. Explain the contribution of Dr. M. N. Srinivas in Indian Sociology. 20
7. By citing the examples of Posco and Vedanta analyse the resistance movements in India. 20
8. Explain distinguish between Modernity and Tradition. 20
9. Write an essay on loss of bio-diversity. 20
10. Write short notes on any two of the following :— 20
 - (a) Evolution and progress
 - (b) Rehabilitation
 - (c) Sociology from below
 - (d) Displacement.

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २० गुण).
 (३) मराठी उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पहावी.

१. डॉ. जी. एस. घुर्ये यांच्या भारतीय प्राश्चविद्या व राष्ट्रीयवादी दृष्टिकोनावर सविस्तर चर्चा करा. २०
२. डॉ. ए. आर. देसाई यांच्या भारतीय समाजशास्त्रातील योगदानावर निबंध लिहा. २०
३. डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांचे जीवन व कार्य स्पष्ट करा. २०
४. आंद्रे बितेईच्या 'जात, सत्ता व शक्ती' हा ग्रंथ सविस्तरपणे मांडा. २०
५. तुमच्या मते जात म्हणजे काय ? बदललेल्या जातीय व्यवस्थेसाठी कोणते घटक कारणीभूत ठरलेले आहेत. त्यावर चर्चा करा. २०
६. भारतीय समाजशास्त्रातील डॉ. एम. एन. श्रीनिवास यांच्या समाजशास्त्रातील योगदानावर भाष्य करा. २०
७. पोस्को आणि वेदांता यांचा विशेष उल्लेख देऊन भारतात होणाऱ्या प्रतिकार चळवळी मांडा. २०
८. आधुनिकता आणि परंपरा यामधील फरकांचे स्पष्टीकरण द्या. २०
९. जैविक विविधतेचा न्हास या विषयावर निबंध लिहा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
- (अ) उत्क्रांती आणि प्रगती
 (ब) पूर्णवसन
 (क) दुर्बल घटकांचे समाजशास्त्र
 (ड) विस्थापन.

Con. 133-18.

Sociology - (Paper - III)

UP-6368

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)

(3) Marathi Medium Student should compulsory the English question paper.

1. Discuss the impact of globalization and privatization on health area. 20
2. Comment of detail on health and development. 20
3. Explain the meaning and defination of Education. Write the role of reference on S.C. & S.T. tribes. 20
4. Elaborate in detail right to Education Act - 2006. 20
5. Difene demography. Explain the demography of nature and scope. 20
6. What is migration ? Explain the migration types, factor and effect. 20
7. Write information about the history of Mumbai Mill's situation of girangaon mill land struggle with builders and land owner. 20
8. Write information about slum rehabilitation act, national slum development programme and problems of slum rehabilitation. 20
9. Write an essay on declining sex-ratio. 20
10. Write short notes on any two of the following : 20
 - (a) Health Method-Ayurveda and Homeopathy
 - (b) Cyber Crime
 - (c) Causes and problems of hawkers and vendors in city
 - (d) Impact of satellite television.

[TURN OVER

Con. 133-UP-6368-18.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका आवश्यक पहावी.

१. जागतिकीकरण आणि खाजगीकरणामुळे आरोग्य क्षेत्रावर पडलेल्या प्रभावावर चर्चा करा. २०
२. आरोग्य आणि विकास यावर सविस्तर भाष्य करा. २०
३. शिक्षणाचा अर्थ व्याख्या सांगून अनुसूचित जाती जमाती संदर्भातील शिक्षणाची भूमिका लिहा. २०
४. शिक्षणाचा अधिकार बिल २००६ विशद करा. २०
५. लोकसंख्याशास्त्राची व्याख्या सांगून लोकसंख्याशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. २०
६. स्थलांतर म्हणजे काय ? स्थलांतराचे प्रकार, घटक व परिणाम नमूद करा. २०
७. मुंबईतील गिरण्यांचा इतिहास, गिरणगाव-परिस्थिती, गिरणीच्या जमिनीचा संघर्ष, बिल्डर्स व जमीन मालक याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा. २०
८. झोपडपट्टी पुर्नवसन कायदा, राष्ट्रीय झोपडपट्टी विकास कार्यक्रम आणि झोपडीधारकांना पुर्नवसनसंबंधी येणाऱ्या अडचणी यावर सविस्तर माहिती द्या. २०
९. लिंगभेद असमानता यावर निबंध लिहा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) : २०
 - (अ) आरोग्य पद्धती-आयुर्वेद व होमिओपॅथी
 - (ब) सायबर गुन्हा
 - (क) फेरीवाले आणि विक्रेते यांचे शहरातील वाढीची कारणे आणि समस्या.
 - (ड) उपग्रह चित्रवाणीचा प्रभाव.

S.Y.B.A.

MAY
2018

P4-Exam.-1st Half -2018-99

Con. 103-18.

Political Science - (Paper-II)

UP-6025

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any five questions of which atleast two must be from each section.
(2) Answers to Section I and Section II should be written in the same answerbook.
(3) All questions carry equal marks (20 marks each).

Section I

1. Discuss the salient features of the Indian Constitution.
2. Discuss the Fundamental Rights guaranteed by the Constitution of India.
3. Explain the structure and functions of the Parliament of India.
4. Discuss the composition and powers of the Supreme Court of India.
5. Write short notes (any two) :-
 - (a) Procedure for amendment of the Constitution
 - (b) Preamble of the Indian Constitution
 - (c) Powers of Prime Minister of India
 - (d) President of India.

Section II

6. Discuss the unique features of the Indian Party System.
7. Discuss how Caste influences Indian Politics.
8. Discuss in detail about the criminalisation of politics in India.
9. Discuss the Nehruvian Model of New economic Policy.
10. Write short notes (any two) :-
 - (a) Coalition Government
 - (b) Regional Political Parties
 - (c) Regionalism
 - (d) Terrorism.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. प्रत्येक विभागातील किमान दोन प्रश्न सोडवा.
(२) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच प्रश्नपत्रिकेत लिहा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

विभाग १

१. भारतीय राज्यघटनेच्या महत्त्वाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
२. भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्कांची चर्चा करा.
३. भारतीय संसदेची रचना व कार्याची चर्चा करा.
४. भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाची रचना आणि अधिकारांची चर्चा करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-
 - (अ) घटना दुरुस्तीची प्रक्रिया
 - (ब) भारतीय राज्यघटनेची उद्देशप्रत्रिका
 - (क) भारताच्या पंतप्रधानांचे अधिकार
 - (ड) भारताचा राष्ट्रपती.

विभाग २

६. भारतीय पक्षपद्धतीच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
७. भारतीय राजकारणावर जातीचा प्रभाव कसा पडतो याची चर्चा करा.
८. भारतीय राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण यावर चर्चा करा.
९. नव्या आर्थिक धोरणाचे नेहरूप्रतिमानाची चर्चा करा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) आघाड्यांचे राजकारण
 - (ब) प्रादेशिक राजकीय पक्ष
 - (क) प्रादेशिकवाद
 - (ड) दहशतवाद.

MAY
2018

S.Y.B.A

P4-Exam.-1st Half -2018-155
Con. 145-18.

Political Science - (Part III)

UP-6907

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions of which at least two must be from each section.
(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)

Section I

1. Define and explain public administration with its nature and scope.
2. Explain the concept Good Governance and discuss its significant features.
3. Explain the principles of organisation.
4. Explain the concept of E-Governance and write the implications of E-Governance in India.
5. Write short notes on any two :-
 - (a) Privatisation and Globalisation
 - (b) Scope of Public Administration
 - (c) Broom's Exportancy Theory
 - (d) New Public Management.

Section II

6. What are the Central, All India and Stock Services ? Explain with suitable examples.
7. Evaluate the British ligenacy of Indian Administrative System.
8. Explain the concept of 'Budget' and state its importance.
9. What are the remedies to control completion in Indian Administrative System ?
10. Write short notes (any two) :-
 - (a) Objectives of Training
 - (b) Constitutional Provisions about Indian administration
 - (c) Estimates committee
 - (d) Lokpal-Janlokpal.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातील किमान दोन असे एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २०)

विभाग १

१. लोकप्रशासनाची व्याख्या देऊन लोकप्रशासनाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
२. सुशासन ही संकल्पना विशद करा व त्याच्या महत्त्वाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
३. संघटनेची तत्त्वे विशद करा.
४. ई-प्रशासन संकल्पना स्पष्ट करा. भारतातील ई-प्रशासनाच्या अंमलबजावणीचा आढावा घ्या.
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) खाजगीकरण व जागतिकीकरण
 - (ब) लोकप्रशासनाची व्याप्ती
 - (क) ब्रूमचा अपोलावादी सिध्दांत
 - (ड) नव लोकव्यवस्थापन.

विभाग २

६. केंद्रीय, अखिल भारतीय आणि राज्यसेवा म्हणजे काय ? ते उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
७. भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेमधील ब्रिटिशांचा वारसा स्पष्ट करा.
८. 'अंदाजपत्रक' ही संकल्पना विशद करा व त्याचे महत्त्व विशद करा.
९. भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेतील भ्रष्टाचार नियंत्रित करण्यासाठी कोणत्या उपाययोजना आहेत?
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) प्रशिक्षणाचा हेतु व उद्दिष्टे
 - (ब) भारतीय प्रशासनासंबंधीच्या घटनेतील तरतूदी
 - (क) अंदाजपत्रक समिती
 - (ड) लोकपाल-जन लोकपाल.

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
(2) Figures tot the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following terms (any five) :— 10
(a) Financial Management (e) Venture Capital
(b) Capitalization (f) Equity Shares
(c) Bonus Shares (g) Lease
(d) Borrowed Capital (h) Depository.
2. Answer any three of the following questions :— 30
(a) Explain the functions of the Financial Management.
(b) What is Financial Planing ? Explain its characteristics.
(c) Elaborate the different types of preference shares.
(d) Discuss the Theories of capitalization.
(e) What is over capitilization ? Explain its causes.
(f) Distinguish between-'Short Term Finance and Long Term Finance'.
3. Write short ntoes (any two) :— 10
(a) Types of Debentures' (c) Advantages of Public Deposties
(b) Stock Exchange (d) Capital Structure.

Section II

4. Explain the following terms (any five) :— 10
(a) Fixed Capital (e) Secondary Market
(b) Bombay Stock Exchange (f) Merchant Banking
(c) Mortagages Market (g) Underwriting
(d) Mutual Fund (h) Working Capital.
5. Answer any three of the following questions :— 30
(a) Bringout the role of Capital Market in India.
(b) Explain the advatages of Mutual Fund.
(c) What are the functions of SEBI ?
(d) State the factors affecting on working capital requirements.
(e) What are the advantages of Credit Rating Agencies ?
(f) Explain the policies of FDI in India.
6. Write short notes on (any two) :— 10
(a) National Stock Exchange (c) Guidlines for Primary Market
(b) Role of Stock Market (d) Technical Analysis.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) इंग्रजीमधील प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :- १०
 (अ) वित्तीय व्यवस्थापन (इ) साहस भांडवल
 (ब) भांडवलीकरण (फ) समभाग
 (क) बोनस भाग (ग) भाडेपट्टा
 (ड) कर्जाऊ भांडवल (ह) गुंतवणुकता.
२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :- ३०
 (अ) वित्त व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) 'आर्थिक नियोजन' म्हणजे काय ? त्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 (क) अग्रहक्काच्या भागाच्या विविध प्रकारांचे सविस्तर वर्णन करा.
 (ड) भांडवलीकरणाच्या विविध सिध्दातांची चर्चा करा.
 (इ) अतिभांडवलीकरण म्हणजे काय ? त्यांची कारणे सांगा.
 (फ) फरक स्पष्ट करा - 'अल्प मुदत वित्त व दिर्घ मुदत वित्त'.
३. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- १०
 (अ) कर्जरोख्यांचे प्रकार (क) सार्वजनिक ठेवीचे फायदे
 (ब) भाग व्यापार (ड) भांडवल रचना.

विभाग २

४. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :- १०
 (अ) स्थिर भांडवल (इ) दुय्यम बाजारपेठ
 (ब) मुंबई स्कंध विपणी (फ) बहुउद्देशीय बँकिंग
 (क) गहाण बाजारपेठ (ग) भागविक्री दलाली
 (ड) म्युच्युअल फंड (ह) खेळते भांडवल.
५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :- ३०
 (अ) भारतातील भांडवली बाजारांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 (ब) म्युच्युअल फंडाचे फायदे सांगा.
 (क) 'सेबी'चे कार्य स्पष्ट करा.
 (ड) खेळते भांडवल ठरविणारे घटक सांगा.
 (इ) पतमुल्यांकन संस्थांचे फायदे सांगा.
 (फ) थेट विदेशी गुंतवणुकीबाबत भारताची धोरणे स्पष्ट करा.
६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- १०
 (अ) राष्ट्रीय स्कंध विपणी (क) प्राथमिक बाजारासाठी मार्गदर्शक तत्वे
 (ब) स्कंध विपणीची भूमिका (ड) तांत्रिक मुल्यामापन.

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following terms (any five) :—

(a) Market Diversity	(e) Return on Investment
(b) Standardization	(f) Target Market
(c) Cost base Pricing	(g) Product Improvement
(d) Micro Marketing	(h) Concepts of Marketing.

2. Answer any **three** of the following questions :—

- (a) Explain new product development strategy with example.
(b) Explain Macro Environment element. What are the components of Micro Environment ?
(c) What is Marketing ? Explain the various concepts of marketing.
(d) Define Segmentation. State and explain bases for Segmentation.
(e) Define Marketing Mix. Explain its elements.
(f) What do you mean by production planning ? Also, state and explain product differentiation.

3. Write short note on any **two** of the following :—

(a) Functions of Marketing	(c) Pricing Methods
(b) Various types of buying behaviour	(d) Product Life Cycle.

Section II

4. Explain the following terms (any five) :—

(a) Rural Marketing	(f) Types of buyers
(b) Pull Strategies	(g) Social Advertising
(c) Internet Marketing	(h) Heterogeneous Market
(d) Supermarket	
(e) Direct Marketing	

5. Answer any **three** of the following questions :—

- (a) Define Marketing Information system. State and explain its characteristics.
(b) Define Marketing Research. Explain marketing research process and its importance.
(c) What do you mean by Advertising ? State its types.
(d) Define E-commerce. Explain the types of E-commerce.
(e) What are the strategies of sales promotion ?
(f) Discuss the various types of Retail Shops.

6. Write short note on any **two** of the following :—

(a) Types of Marketing Communication	(c) Public Relations
(b) FDI in Retailing	(d) Factors influencing advertising.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा स्पष्ट करा.
(अ) बाजार विभिन्नता (इ) गुंतवणूक परतावा
(ब) प्रभावीकरण (फ) लक्ष्य बाजारपेठ
(क) खर्च आधारीत मुल्य (ग) वस्तूची सुधारणा
(ड) सुक्ष्म विपणन (ह) विपणन संकल्पना.
२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.
(अ) नविन वस्तू विकास धोरण उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
(ब) स्थूल वातावरणाचे घटक स्पष्ट करा. सुक्ष्म वातावरणाचे घटकांचे स्पष्टीकरण करा.
(क) विपणन म्हणजे काय ? विपणनाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
(ड) बाजारपेठ विभागीकरण म्हणजे काय ? बाजारपेठ विभागीकरणाचे आधार स्पष्ट करा.
(इ) 'विपणन मिश्र' व्याख्या लिहून त्याचे घटक स्पष्ट करा.
(फ) उत्पादन नियोजन म्हणजे काय ? वस्तू विविधीकरण स्पष्ट करा.
३. थोडक्यात कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
(अ) विपणनाची कार्ये (क) मुल्यांकन पध्दती
(ब) खरेदी वर्तनाचे विविध प्रकार (ड) वस्तू जीवन चक्र.

विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा स्पष्ट करा.
(अ) ग्रामीण विपणन (फ) ग्राहकांचे प्रकार
(ब) पूल धोरण (ग) स्पेशल मिडियावरील जाहिराती
(क) इंटरनेट विपणन (ह) वैविविध्य बाजारपेठ
(ड) सुपर मार्केट
(इ) प्रत्यक्ष विपणन
५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.
(अ) विपणन माहिती प्रक्रियेची व्याख्या लिहा. त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(ब) विपणन संशोधनाची व्याख्या लिहा. विपणन संशोधन प्रक्रिया स्पष्ट करा आणि त्याचे महत्त्व विशद करा.
(क) जाहिरात म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
(ड) इ-कॉमर्सची व्याख्या लिहा. इ-कॉमर्सचे प्रकार स्पष्ट करा.
(इ) विक्री वृद्धी धोरणाची माहिती द्या.
(फ) किरकोळ दुकानाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
६. थोडक्यात कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
(अ) विपणन संशोधनाचे प्रकार (क) लोक संबंध
(ब) किरकोळ व्यापारातील विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणूक (ड) जाहिरातीवर परिणाम करणारे घटक.

- N.B. :** (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Answers to the both sections should be written in the same answer-book.

Section I

1. Explain the various problems of scheduled Tribes and suggest the remedial measures to solve the problems.
OR
Discuss the various problems of scheduled caste and suggest the remedial measures to solve the problems.
2. Explain the various features and functions of Religion.
OR
Define the concept of Co-operation and Elaborate the importance of Co-operation in rural development.
3. What is westernization ? Discuss the impact of westernization on Indian Society.
OR
Describe the various features and factors of sanskritization.

Section II

4. Describe the various methods of irrigation used in agriculture.
OR
Explain the need and functions of Agriculture University.
5. Elaborate the features and importance of Self-Help-Group.
OR
Describe the importance of Agro-based industry in Rural Development.
6. What is Agro Tourism ? State the merits and demerits of Agro Tourism.
OR
Write explanatory note on :-
(a) Food Security
(b) Eco-Tourism.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. अनुसूचित जमातीच्या विविध समस्या सांगून, अनुसूचित जमातीच्या समस्या सोडविण्यासाठी उपाय सुचवा.

किंवा

अनुसूचित जातीच्या विविध समस्यांची चर्चा करा आणि त्या सोडविण्यासाठी विविध उपाय सुचवा.

२. धर्माची विविध वैशिष्ट्ये आणि कार्य विशद करा.

किंवा

सहकारी संकल्पना विशद करा आणि सहकाराचे ग्रामीण विकासातील महत्त्व स्पष्ट करा.

३. पाश्चिमात्यीकरण म्हणजे काय ? पाश्चिमात्यीकरणाच्या ग्रामीण समाजावर झालेल्या परिणामाची चर्चा करा.

किंवा

सांस्कृतिकीकरणाची विविध वैशिष्ट्ये आणि घटक यांचे वर्णन करा.

विभाग २

४. शेतीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या जलसिंचनाच्या विविध पध्दतीचे वर्णन करा.

किंवा

कृषी विद्यापीठाची गरज आणि कार्य विशद करा.

५. स्वयंसहाय्यता गटाची वैशिष्ट्ये आणि महत्त्व विशद करा.

किंवा

कृषी आधारित उद्योगाचे ग्रामीण विकासातील महत्त्व स्पष्ट करा.

६. कृषी पर्यटन म्हणजे काय ? कृषी पर्यटनाचे गुण-दोष सांगा.

किंवा

स्पष्टीकरणात्मक टिपा द्या :-

- (अ) अन्न सुरक्षा
 (ब) पर्यावरणीय पर्यटन.

- N.B. :** (1) Attempt and five questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Answer of the both sections should be written in the same answer-book.

Section I

1. State the historical background of rural administration in India.
OR
Explain the various functions of district administration.
2. Comment on the origin and development of revenue administration.
OR
State the various functions of the 'Tahasildar in revenue administration.
3. Explain the Planning Machinery at the district level.
OR
State the role of Non-governmental organisations in the planning for rural development.

Section II

4. Explain the provisions of Mumbai Grampanchayat Act, 1958.
OR
Discuss the changes brought about by the 73rd Constitutional amendment in Panchayat Raj System.
5. Write the meaning and objectives of land reform with its limitation.
OR
Explain the concept of land-fragmentation and state the consequences of land fragmentation.
6. Review the provision in Co-operative Society Act 1904.
OR
Explain the Agriculture Produce Marketing Committee Act.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांस समान गुण आहेत.
(३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तर-पत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. भारतातील ग्रामीण प्रशासनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा.
किंवा
जिल्हा प्रशासनाची विविध कार्ये सांगा.
२. महसूल प्रशासनाचा उगम आणि विकास यावर भाष्य करा.
किंवा
महसूल प्रशासनातील तहसिलदाराची विविध कार्ये सांगा.
३. जिल्हा स्तरावरील नियोजन यंत्रणेचे स्वरूप सांगा.
किंवा
ग्रामीण विकास नियोजनातील अशासकीय संस्थांची भूमिका सांगा.

विभाग २

४. मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम १९५८ मधील तरतूदींचे परिक्षण करा.
किंवा
७३ व्या घटना दुरुस्तीनंतर महाराष्ट्रातील पंचायत राज व्यवस्थेत झालेल्या बदलाविषयी चर्चा करा.
५. जमीन सुधारणेचा अर्थ व उद्दिष्टे मर्यादांसह लिहा.
किंवा
जमिनीचे तुकडीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करून त्याच्या परिणामांची चर्चा करा.
६. सहकारी संस्था कायदा १९०४ मधील तरतूदींचा आढावा घ्या.
किंवा
कृषी उत्पन्न बाजार समिती कायदा स्पष्ट करा.

S.Y.B.A.

MAY
2018

Asmi-Exam.-1st Half-2018-11

Con. 122-18.

Education - (Paper II)

UP-6623

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) Each questions carries 20 marks.

1. Define Educational Psychology. Explain its functions. 20
2. Explain the Principles of Development. 20
3. Describe the different causes of forgetting. 20
4. Explain the Thinking Process and Types. 20
5. Discuss the characteristics of growth and development. 20
6. Explain the Motivation Circle. 20
7. Define of memory. Explain the causes of memory. 20
8. Explain the concept and factors affecting of personality. 20
9. Discuss the process of Creativity. 20
10. Write short notes on any two of the following :— 20
 - (a) Limitation of Observation Method
 - (b) Educational implication of Attention
 - (c) Different types of transfer of learning
 - (d) Learning Curve.

[TURN OVER

46

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) प्रत्येक प्रश्नाला २० गुण आहेत.

१. शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. त्याची कार्ये स्पष्ट करा. २०
२. विकासाची तत्वे स्पष्ट करा. २०
३. विस्मरणाची विविध कारणे विशद करा. २०
४. विचाराची प्रक्रिया आणि प्रकार स्पष्ट करा. २०
५. वाढ आणि विकासाची वैशिष्ट्ये चर्चा करा. २०
६. प्रेरणाचक्र सविस्तर स्पष्ट करा. २०
७. स्मरणाची व्याख्या द्या. स्मरणाची कारणे स्पष्ट करा. २०
८. व्यक्तिमत्त्वाची संकल्पना आणि परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. २०
९. सृजनशीलतेची प्रक्रिया चर्चा करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
 - (अ) निरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा
 - (ब) अवधानाचे महत्त्व
 - (क) अध्ययन संक्रमणाचे विविध प्रकार
 - (ड) अध्ययन वक्र.

S.Y.B.A

MAY
2018

P4-Exam.-1st Half -2018-176

Con. 169-18.

Education - (Paper III)

(3 Hours)

UP-6915

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) Each question carries 20 marks.

1. Explain the Process of Counselling. Explain the role of teacher as a Counsellor. 20
2. Discuss the use of case study and diary in guidance and counselling. 20
3. What is satisfaction ? Why job satisfaction is Necessary ? 20
4. Explain uses or Research Services in Guidance and Counselling. 20
5. Describe the nature of Guidance services in school function. 20
6. Explain Carl Rogers's theory of self. 20
7. Guidance and Counselling is the need of the hour, explain it. 20
8. Explain the contribution of school and society in Guidance and Counselling. 20
9. Enlist the characteristics of questionnaire. Explain the steps of designing a questionnaire. 20
10. Short Notes on any two of the following :- 20
 - (a) Guidance for slow learners.
 - (b) Use of Anecdotal Records.
 - (c) Use and limitation of Checklist.
 - (d) Role of Counsellor.

[TURN OVER

48

(मराठी रूपांतर)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नास समान गुण आहेत.

१. समुपदेशनाची प्रक्रिया विशद करा. समुपदेशन म्हणून शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. २०
२. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील व्यक्ती-अभ्यास आणि दैनंदिनीचे उपयोग चर्चा करा. २०
३. व्यवसाय समाधान म्हणे काय ? व्यवसाय समाधानाची आवश्यकता का आहे ? २०
४. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील संशोधन सेवांचे उपयोजन स्पष्ट करा. २०
५. शालेय कार्यात मार्गदर्शन सेवेचे स्वरूप विषद करा. २०
६. कार्ल रॉजर्स 'स्व' उपपत्ती स्पष्ट करा. २०
७. मार्गदर्शन आणि समुपदेशन काळाची गरज आहे हे स्पष्ट करा. २०
८. शाळा आणि समाज यांचे मार्गदर्शक व समुपदेशनातील योगदान स्पष्ट करा. २०
९. प्रश्नावलीची वैशिष्ट्ये लिहा. प्रश्नावली तयार करण्याच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. २०
१०. टिपा द्या (कोणत्याही दोन) :- २०
 - (अ) मंद अध्ययनकर्त्यांचे मार्गदर्शन
 - (ब) दंतकथानात्मक पत्रिकेचा उपयोग
 - (क) पडताळा सूचीचे उपयोग आणि मर्यादा
 - (ड) समुपदेशकाची भूमिका.

S.Y.B.A.

MAY
2018

P4-Exam.-1st Half -2018-174

Con. 156-18.

Geography - (Paper -II)

(3 Hours)

UP-6598

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Question No. 1 is compulsory.
(2) Attempt any four questions from Q.2 to Q.9.
(3) Use of any tensil is allowed.
(4) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Prepare a Simple line graph to represent the following data -
Decadal growth of population in Maharashtra (1961 - 2011)

10

Year	Population in Millions	Decadal growth Rate
1961	39.6	-
1971	50.4	27.5
1981	62.8	24.5
1991	78.9	25.7
2001	96.9	22.7
2011	112.4	16.0

- (b) Write a note on Dot Maps.

10

2. Name the physiographic division of Indian & discuss Peninsular Plateau region of India. 20
3. State the classification of forest in India? Discuss problems faced by Indian Forestry. 20
4. Discuss the distribution of energy resources in India. 20
5. Discuss in detail Road transport development in India. 20
6. State the major river basins of Maharashtra ? Describe any one of them. 20
7. What is the Soil conservation ? Describe methods of soil conservation in Maharashtra. 20
8. Write a detail note on fishing in Maharashtra. 20
9. Discuss major characteristics of Mumbai Metropolitan Region of Maharashtra. 20

[TURN OVER

(STO)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना : (१) प्रश्न क्रमांक १ अनिवार्य आहे.
 (२) प्रश्न क्रमांक २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (३) नकाशा स्टेन्सिलचा वापर करण्यास अनुमती आहे.
 (४) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. (अ) खालील आकडेवारी साधा रेषालेख तयार करा.

१०

महाराष्ट्रातील लोकसंख्येची वाढ (१९६१ - २०११)

वर्ष	लोकसंख्या द.ल. मध्ये	दशकीय वाढ
१९६१	३९.६	-
१९७१	५०.४	२७.५
१९८१	६२.८	२४.५
१९९१	७८.९	२५.७
२००१	९६.९	२२.७
२०११	११२.४	१६.०

(ब) टिंब पध्दतीचे नकाशे यावर टिप लिहा.

१०

२. भारताचे प्राकृतिक विभाग सांगून भारतीय द्विपकल्पीय पठाराचे वर्णन करा. २०
३. भारतीय वनांचे वर्गीकरण करा व त्यांच्या समस्या विशद करा. २०
४. भारतीय उर्जा साधनांच्या वितरणाची चर्चा करा. २०
५. भारतातील रस्ते वाहतूक विकासाची सविस्तर चर्चा करा. २०
६. महाराष्ट्रातील प्रमुख नदी खोरी सांगा व त्यापैकी कोणत्याही एकाचे वर्णन करा. २०
७. मृदा संवर्धन म्हणजे काय ? महाराष्ट्रातील मृदा संवर्धनाच्या विविध पद्धतींचे वर्णन करा. २०
८. महाराष्ट्रातील मासेमारीवर सविस्तर टिप लिहा. २०
९. महाराष्ट्रातील मुंबई महानगर प्रदेश (MMR) च्या प्रमुख वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. २०

57

S.Y.B.A.

Geography - (Paper-III)

MAY
2018

Con. 206-18.

UP-6346

(3 Hours)

[Total Marks: 100]

- N.B.: (1) Question No. 1 is compulsory.
(2) Attempt any four questions from question No. 2 to 9.
(3) Answers supported with diagrams will be given extra credit.
(4) Attach map supplement to the main answer book.
(5) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Draw simple bar diagram :- 10

India: production of milk from 2005-06 to 2012-13.

YEAR	Production of milk (in metric tonns)
2005-06	97.1
2006-07	102.6
2007-08	107.9
2008-09	112.2
2009-10	116.4
2010-11	121.8
2011-12	127.9
2012-13	132.4

- (b) Mark the following in the outline map of the world (any ten). 10

(i) Washington	(vi) France	(xi) Lima
(ii) Tokyo	(vii) Egypt	(xii) Delhi
(iii) Sydney	(viii) U.A.E.	(xiii) Chile
(iv) South Africa	(ix) Indian Ocean	(xiv) Thailand
(v) Shri Lanka	(x) Sahara Desert.	

2. Explain the various viewpoints related to man and environment relationship. 20.
3. Explain various factors affecting distribution of population. 20.
4. Define term of migration and explain the types of migration. 20.
- 5 Write note on any one tribe (a) Eskimo (b) Bedouin (c) Masai. 20.
6. What are the different patterns of rural settlement?? 20.
7. Describe various problems related to urban settlement and state solution to the urban problems. 20.
8. Define the term of Colonization and what do you understand by third world?. 20.
9. Define Globalisation and what do you understand by positive and negative effect of globalisation? 20.

[TURN OVER

52

- सूचना: (१) प्रश्न क्रमांक १ अनिवार्य आहे.
 (२) प्रश्न क्रमांक २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (३) आकृत्यासाहित उत्तरांना अधिक गुण मिळतील.
 (४) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.
 (५) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शिवतात.

१. (अ) खालील आकडेवारीवरून साधा स्तंभलेख तयार करा. १०.

भारताचे दुध उत्पादन २००५-०६ ते २०१२-१३.

वर्ष	दुध उत्पादन (मेट्रिक टन)
२००५-०६	९७.१
२००६-०७	१०२.६
२००७-०८	१०७.९
२००८-०९	११२.२
२००९-१०	११६.४
२०१०-११	१२१.८
२०११-१२	१२७.९
२०१२-१३	१३२.४

(ब) जगाच्या नकाशात खालील ठिकाणे दाखवा. (कोणतेही १०) :- १०.

(१) वाशिंग्टन	(६) फ्रांस	(११) लिमा
(२) टोकियो	(७) इजिप्त	(१२) दिल्ली
(३) सिडनी	(८) यु.ए.इ.	(१३) चिली
(४) दक्षिण आफ्रिका	(९) हिंदी महासागर	(१४) थायलंड
(५) श्रीलंका	(१०) सहारा वाळवंट	

२. मानव आणि पर्यावरण यांचा संबंध विविध दृष्टीकोनातून स्पष्ट करा. २०.

३. लोकसंख्येच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. २०.

४. स्थलांतराची व्याख्या लिहा आणि स्थलांतराचे प्रकार स्पष्ट करा. २०.

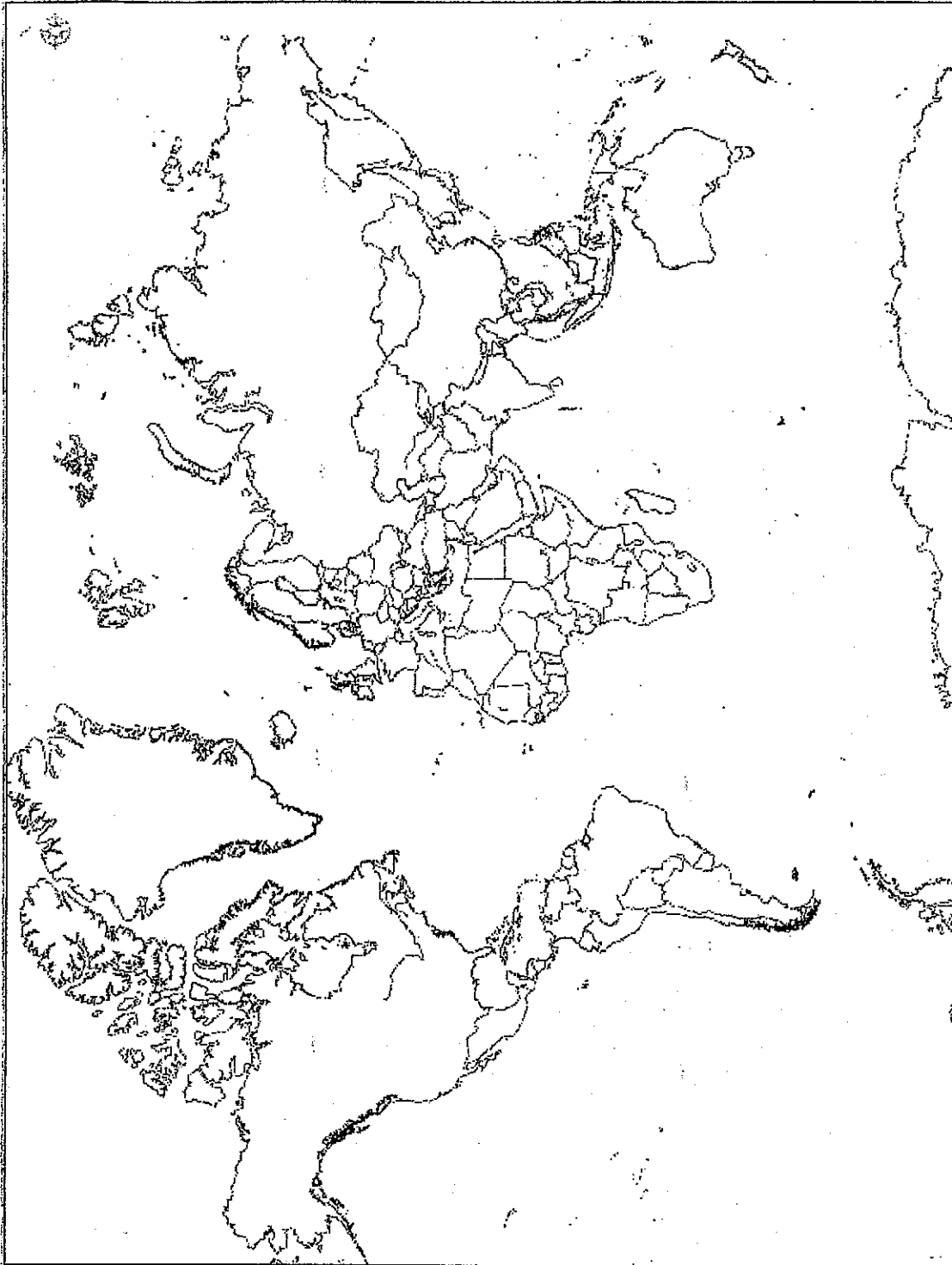
५. पुढीलपैकी कोणत्याही एका आदिवासी जमातीवर टीप लिहा (अ) एस्किमो (ब) बदाउनी (क) मसाई २०.

६. ग्रामीण वस्तीच्या वेगवेगळ्या संरचना स्पष्ट करा २०.

७. नागरी वसाहतीच्या समस्या आणि त्यावरील उपायांचे वर्णन करा. २०.

८. वसाहतीकरण हि संज्ञा स्पष्ट करून तुम्ही तिसरे जग (THIRD WORLD) याबद्दल काय समजता ते लिहा. २०.

९. जागतिकीकरण म्हणजे काय? जागतिकीकरणाचे सकारात्मक आणि नकारात्मक परिणाम लिहा. २०.

S.Y.B.A.

MAY
2018

Con. 111-18.

English - (Paper II)

UP-6288

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :(1) Attempt all questions.
(2) All questions are compulsory.
(3) Figures to the right indicate full marks.

1. Write short notes on any four of the following : 20
- Partition Literature
 - Indian English poetry after 1950
 - Modern Indian drama in English and translation
 - Indian English non-fictional prose
 - The rise of English Studies in India
 - Women Poets.
2. Attempt any two of the following : 20
- "The Storeyed House" shows Hoval's satirical approach towards casteism and power politics. Explain.
 - Manto's "The Assignment" depicts the after-effects of partition on the lives of common man. Justify.
 - Justify the title of the short story "Good Advice is Rarer than Rubies" written by Salman Rushdie.
 - Critically evaluate the character of Rama and role of destiny in his life in R.K. Narayan's "The Martyr's Corner".
3. Attempt any one of the following :— 20
- Pather Panchali (Song of the Road) is a fair portrayal of sufferings of Roy family. Elaborate.
 - Nemade's "Cocoon" is a campus novel in the backdrop of father-son relationship. Justify.
 - Critically evaluate the thematic concerns of the novel "The Glass Palace".

[TURN OVER

4. (a) Attempt any one of the following :

10

- (i) Write a critical appreciation of Derozio's "To India- My Native Land".
- (ii) Discuss the central idea of the poem "Poet, Lover, Birdwatcher".
- (iii) Elaborate how Kamala Das portrays feminine experiences in her poem "An Introduction".
- (iv) Tagore's "Authorship" portrays the conflicting mind of a small child. Explain.

(b) Attempt any one of the following :

10

- (i) Discuss the thematic concerns of Agha Shahid Ali's "Postcard from Kashmir".
- (ii) Justify the title of Kabir's prescribed poem "It is needless to ask of a saint the caste to which he belongs."
- (iii) Menka Shivdasani's "The Atheist's Confessions" is about young girl's journey from innocence to experience. Explain.
- (iv) Write a critical note on Dilip Chitre's prescribed poetry from "Says Tuka" - "I am cripple" and "When He Comes".

5. Attempt any one of the following :

20

- (a) Tendulkar's "Kamala" depicts the man's excessive desire for name and fame in the background of modern sensational journalism. Justify.
- (b) Throw light on Pratap's "Sammy" as a Gandhian fiction.
- (c) Write a critical note on human relationship depicted by Mohan Rakesh in his play "One Day in Ashadha".

MAY
2018

S.Y.B.A.

English - (Paper III)

JP-Exam.-1st Half -2018-40
Con. 141-18.

UP-6263

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt all questions.
(2) **Figures to the right indicate full marks.**
(3) **All questions carry equal marks.**

1. Write short notes on any four of the following : 20
(a) Beat Generation
(b) Harlem Renaissance
(c) Jewish American Fiction
(d) Confessional Poetry
(e) Naturalism
(f) Imagism in American Poetry.
2. (a) Gloria Naylor's "Women of Brewster Place" depicts the struggle of women in African American Society . Illustrate. 20
OR
(b) John Steinbeck's "Pearl" is about unfulfilled dreams of American Youth. Justify
OR
(c) Comment on the Theme of Jewishness in the story "The Jew Bird".
3. (a) Justify the title of the story "Hills Like White Elephants" by Ernest Hemingway. 10
OR
Discuss the themes of the story "Use of Force"
(b) Comment on the central idea of Jamaica's Kincaid's "Girl". 10
OR
Bring out the tragic elements in Malamud's "The Jew Bird".
4. (a) Discuss the plot and structure of "The Cat on a Hot Tin Roof". Does the dramatist give any message at the end ? 20
OR
(b) Discuss "Emperor Jones" as a tragedy.
OR
(c) Attempt any two short notes of the following :
(i) Ending of Brutus Jones
(ii) Use of fear and darkness in "Emperor Jones"
(iii) Relation between Maggie and her husband.
(iv) Tennessee williams as an American playwright.

[TURN OVER

(57)

5. (a) Critically evaluate any two poems of Langston Hughes you have studied. Do you support his rebellion as a Black American poet? 10

OR

Write short notes on any two of the following :

- (i) The Weary Blues
 - (ii) Negro Speaks of Rivers
 - (iii) I, too, Sing America
- (b) Give critical appreciation of any two poems of Robert Frost you have studied. 10
What is Frost's universal message to his readers ?

OR

Write short notes on any two of the following :

- (a) The Mending Wall
 - (b) Design
 - (c) Birches.
-

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्यावेत.

१. ग्रामीण 'कादंबरी'ची परंपरा सांगून, 'गोतावळा' या कादंबरीचे वेगळेपण स्पष्ट करा. २०
 किंवा
 आनंद यादव यांच्या 'गोतावळा' या कादंबरीतील प्रमुख व्यक्तिरेखांचा आढावा घ्या.

२. 'रोबो' या कादंबरीमध्ये एक संवेदनशील व्यक्तिमत्त्वाचे प्रगटीकरण कसे झाले, ते साधार लिहा. २०
 किंवा
 'रोबो' कादंबरीतील भाषिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

३. 'प्रवासवर्णन' या साहित्य प्रकाराचे वेगळेपण सांगून, 'तोकोनोमा' या प्रवासवर्णनाच्या लेखनाची वैशिष्ट्ये २०
 सांगा.
 किंवा
 प्रभाकर पाध्ये यांच्या 'तोकोनोमा' मधील तुम्हांला आवडलेल्या दोन लेखांचा आशय लिहा.

४. रा. भि. जोशी यांच्या 'घाट शिळेवर उभी' या प्रवासवर्णनातून भारतीय संस्कृतीचे वेगळेपण कसे व्यक्त होते, २०
 ते स्पष्ट करा.
 किंवा
 'रोजनिशी रत्नागिरीची' आणि 'काळे शिळारत्न' या लेखांची वैशिष्ट्ये तुमच्या शब्दांत लिहा. २०

५. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील 'एक' टीप लिहा :

गट - 'अ'

(अ) 'गोतावळा' मधील भाषा

किंवा

(ब) 'गोतावळा' कादंबरीतील प्राणीविश्व

गट - 'ब'

(अ) 'रोबो' कादंबरीतील 'डिकी'

किंवा

(ब) 'रोबो'त आलेले शारीर पातळीचे वर्णन.

गट - 'क'

(अ) 'परतीचा प्रवास' या लेखाचा आशय.

किंवा

(ब) 'वेरूळच्या वाटेने' मधील निसर्ग.

गट - 'ड'

(अ) 'तोकोनोमा' मधील जपानी स्त्रीचे वर्णन

किंवा

(ब) प्रभाकर पाध्ये यांची निवेदनशैली.

Con. 143-18.

Marathi - (Paper - III)

UP-6215

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 (२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्यावेत.
 (३) प्रश्नांसमोरील अंक गुण दर्शवितात.

१. मानवी संदेशन व मानवेत्तर संदेशनाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये सांगून भाषेची लक्षणे स्पष्ट करा. २०
 किंवा
 मानवी भाषेविषयक समज-गैरसमज कसे निर्माण होतात, ते सांगून भाषा भेदाची सविस्तर चर्चा करा. २०
२. मानवी जीवनाच्या विविध क्षेत्रांत भाषेचा वापर कसा होतो ? ते साधार स्पष्ट करा.
 किंवा
 पिजिन भाषा आणि क्रिऑल भाषा व प्रमाण भाषा आणि बोली ही भाषेची रूपे साधार स्पष्ट करा. २०
३. 'स्त्री विद्याभ्यास-शंका निवारण' मधील विद्वान तरूण आणि वृद्ध यांच्यातील संवादाचा आशय तुमच्या शब्दांत लिहा. २०
 किंवा
 'बुवाबाजीचा भस्मासूर' या लेखातील अंधश्रद्धा स्पष्ट करा.
४. 'मुंबई १९९१' या लेखातील वसंत बापट यांचे साहित्य विषय विचार स्पष्ट करा. २०
 किंवा
 'सख्यत्वासाठी' या लेखातील शांता किल्लोस्कर यांचे विचार स्पष्ट करा.
५. टिपा लिहा (प्रत्येक गटातील कोणत्याही दोन) :
- गट - 'अ'
- (१) भाषेची द्विस्तरीय रचना
 (२) व्यवसाय भाषा
 (३) प्रमाण भाषेचे स्वरूप
 (४) विज्ञान भाषा.
- गट - 'ब'
- (१) 'बुद्धीचा महिमा'-पाडुरंग साने यांचे विचार
 (२) भाषाभिवृद्धीच्या जाणिवा
 (३) 'अस्पृश्योन्नतीचा आर्थिक पाया' मधील विचार
 (४) 'विनंतीपत्र' मधील सामाजिक शोषण.

- सूचना : (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
(२) उत्तरपुस्तिका में प्रश्न/उपप्रश्न संख्या अवश्य लिखिए ।

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

२७

- (अ) 'धनुष्य बाण खड्ग और शिरस्त्राण,
मुझे ऐसी जय नहीं चाहिए,
बाण-बिद्ध पाखी सा विवश,
साम्राज्य नहीं चाहिए,
मानव के रक्त पर पग धरती आती,
सीता भी नहीं चाहिए ।'

अथवा

मैं भी युद्ध की अनिवार्यता को मानता हूँ
किन्तु
अपने राष्ट्र के प्रति
क्या यही कर्तव्य है मेरा
उस पर हो रहे
इस आक्रमण का साथ दूँ ?

- (ब) "मेरे संगी दोड़ जना, एक वैष्णो एक राम ।
वो है दाता मुकुति का, वो सुमिरावे नामँ ॥"

अथवा

'अब युग ने पलटा खाया,
उनमें बल लड़ने का आया,
वह शोषण से युद्ध ठानते,
थैली शाहों को पछाड़ते,
माँगो को स्वीकार कराते ।'

- (इ) "इतनी प्रार्थनाएँ
कोई देवी देव नहीं, कोई सूर्य देव नहीं,
तुम्ही से पूरी होंगी सारी इच्छाएँ,
यहीं इस धरती पर मिलते हैं,

छप्पन व्यंजन

पढ़े लिखे बेटे-दामाद
और सुख भरा जीवन ।"

अथवा

'राजनीतिक धर्मराजों के जुए में,
द्रोपदी को हारते में देखा हूँ ।
ज्ञान के सब सूरजों को,
अर्थ के पैशाचिकों से,
रोशनी को माँगते मैं देखता हूँ,
योजनाओं के शिखंडी सूरमों को,
तेग अपनी तोड़ते मैं देखता हूँ ।"

[TURN OVER]

2. निम्न लिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

30

(क) 'संशय की एक रात' खण्डकाव्य आज की समस्याओं का साक्षात्कार कराता है । कथन की सार्थकता पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

'संशय की एक रात' खण्ड काव्य के आधार पर राम की मनोदशा का सविस्तार वर्णन कीजिए ।

(ख) भ्रमरगीत का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए ।

अथवा

स्त्रीयाँ कविता में स्त्रियों के उपेक्षित जीवन का किस तरह वर्णन हुआ है ?

(ग) केदारनाथ अग्रवाल ने सामाजिक विषमता को जग का अभिशाष क्यों माना है ?

अथवा

'पहाड़ पर लालटेन' कविता के आधार पर पहाड़ के लोगों की संघर्ष भावना पर प्रकाश डालिए ।

3. निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससन्दर्भ व्याख्या कीजिए :-

6

(अ) "मंजरित विश्व में यौवन के,
जग कर जग का पिक मतवाली,
निज अमर प्रणय-स्वर-मदिरा से,
भर दे फिर नव युग की प्याली ।"

अथवा

(ब) "सांप और बिच्छु को मात कर सकती है हजार बार,
बहर हाल जहर धीमा हो या तेज,
वह अपना काम जरूर करता है,
एक ना एक दिन ।"

अथवा

(क) "मार हथौड़ा
कर कर चोट
लाल हुए काले लोहे के
जैसा चाहे वैसा मोड़ ।"

४. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :- 90
- (अ) 'संशय की एक रात' का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए ।
अथवा
- (ब) कबीर ने कथनी और आचरण की समानता किस तरह प्रतिपादित की है ?
अथवा
- (क) 'लेखा-जोखा' कविता के आधार पर दलितों के शोषित जीवन पर प्रकाश डालिए ।
५. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :- 95
- (अ) 'संशय की एक रात' के लक्ष्मण का चरित्र चित्रण ।
अथवा
'संशय की एक रात' के विभिषण का चरित्र-चित्रण ।
- (ब) कवि भूषण की शिवाजी सेना ।
अथवा
'क्षमाप्रार्थी' हो कविगण कविता एक व्यंग्य ।
- (क) 'जग का अभिशाप' कविता का कश्य ।
अथवा
श्रमजीवी पिता द्वारा पुत्र को प्राप्त शिक्षा और संस्कार ।
६. निम्नलिखित वस्तुनिष्ठ प्रश्नों के उत्तर लिखिए :- 90
- (१) 'संशय की एक रात' खण्डकाव्य के कथानक का आधार क्या है ?
(२) 'संशय की एक रात' खण्डकाव्य के कितने सर्ग में विभाजित है ?
(३) बिहारी भव-बाधा दूर करने के लिए किससे विनंती करते हैं ?
(४) जीर्ण पत्र क्यों पीले हुए ?
(५) मनुष्य की तुलना किये जाने पर कौन शर्मिन्दागी महसूस करते हैं ?
(६) किसके चेहरे विकृत और भ्रष्ट हैं ?
(७) कविताएँ और कहानियाँ किसका शगल है ?
(८) अम्मा बेटियों को किसकी कथा सुनाना चाहती है ?
(९) छोटे हाथ निडर होकर कब घूमा करते हैं ?
(१०) कवि ने लेखकों से कौनसा सूरज उगाने की प्रेरणा दी है ?

- सूचना : (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
(२) उत्तर पुस्तिका पर प्रश्न/उप-प्रश्न क्रमांक अवश्य लिखिए ।

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भसहित व्याख्या कीजिए :-

२७

(अ) "सचमुच जब अपनी आवाज ही आदमी को नहीं सुनाई देती तब सिर्फ शोर बाकी रह जाता है और लाखों-करोड़ों आवाजों के कोई अर्थ नहीं रह जाते ।"

अथवा

"हम लोगों की जिंदगियाँ सिर्फ खिलवाड़ के लिए रह गई हैं । जो खो गया है, वह भी खिलवाड़ बन गया है । मुझ से यह सब बर्दाश्त नहीं होता ।"

(ब) "काश! किसी को मारने से पहले हत्यारे उनके बारे में जानने की कोशिश करते कि उनके अंदर कैसी-कैसी योजनाएं हैं ? अपने जीवन में यह क्या-क्या करना चाहता हैं ?"

अथवा

"गूंगोपन का शिकार आदमी दो तरह का होता है । एक जन्मजात दूसरा परिस्थिति प्रदान । यह दूसरा गूंगोपन आदमी के लिए ज्यादा भयावह और पीड़ादायक होता है ।

(क) "भला बताओ पचास रुपये की तस्वीर अगर कोई पच्चीस तक दे तो भी बेची जा सकती है ।"

अथवा

"सज्जन पुरुष ने आप लोगों को शीतल जल पिलाने को कहा है ।"

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

(अ) "समुद्र में खोया हुआ आदमी" उपन्यास में मध्यवर्गीय जीवन का चित्रण हुआ है। स्पष्ट कीजिए ?

अथवा

'समुह में खोया हुआ आदमी' उपन्यास के श्यामनूथ का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

(ब) 'सावित्री दीदी' कहानी में भारतीय नारियों की व्यथा को किस प्रकार अभिव्यक्त किया है ?

अथवा

'थोड़ी देर बाद' कहानी में शहरी संस्कृति पर किए गए व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए ।

(क) 'जोंक' एकांकी का कथ्य अपने शब्दों में लिखिए ।

अथवा

'दो कलाकार' एकांकी के व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए ।

[TURN OVER

3. निम्नलिखित में से किसी एक की संदर्भसहित व्याख्या कीजिए :-

(अ) "यह अकेला घर नहीं था जो डूबते हुए जहाज में था। यह अकेला परिवार नहीं था जिसका कोई समुद्र में खो गया था। होस्टल की छत पर चढ़कर जब भी समीरा चारों ओर देखती तब समुद्र ही समुद्र नजर आता भीड़ का समुद्र।"

अथवा

(ब) "जब देखो तब आप की तबीयत खराब रहती है अब आपके लिए रोज-रोज अलग से खाना बन नहीं सकता है। जिस बेटे के यहां आपको रोज-रोज नया खाना मिलता हो आप उसी के यहां रहो।"

अथवा

(क) "मुझे हिंदू मुसलमान का ख्याल नहीं पर मैं समझता हूं कि शेर खां को खुला छोड़ कर मेवाड़ कर तरफ लौट जाना खतरे से खाली नहीं।"

4. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :-

(अ) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास के हरबंस का चरित्र-चित्रण कीजिए।

अथवा

(ब) 'जंगल होते शहर' कहानी में शहर की संवेदनहीनता पर प्रकाश डालिए।

अथवा

(क) 'काफी हाऊस में इन्तजार' एकांकी के व्यंग्य को अपने शब्दों में स्पष्ट कीजिए।

5. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

(अ) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास का बीरेन।

अथवा

'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास का तारा।

(ब) 'मेघना का निर्णय' कहानी में मजदूरों का शोषण।

अथवा

'तिरिया जनम' कहानी का आशय।

(क) 'राखी का मूल्य' एकांकी की मूल संवेदना।

अथवा

'वापसी' एकांकी के शीर्षक की सार्थकता।

६. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

- (१) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास के लेखक कौन है ?
- (२) 'वीरेन' कहां पर नौकरी करता है ?
- (३) 'हरबंस' की पत्नी का क्या नाम है ?
- (४) 'समीरा' की पढ़ाई क्यों बंद हो जाती है ?
- (५) 'सावित्री दीदी' कहानी के लेखक कौन है ?
- (६) 'मेघना की पत्नी' के अनुसार गांव किन लोगों का है ?
- (७) 'बाबुजी' का अंत तक साथ किसने दिया ?
- (८) 'भोलानाथ' की पत्नी का नाम क्या है ?
- (९) 'रानी कर्मवती' ने किसे राखी भेजी थी ?
- (१०) 'दो कलाकार' एकांकी में कवि कौन है ?

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20 سوال نمبر ۱۔ اردو غزل کے آغاز و ارتقا پر روشنی ڈالیے۔

یا

غزل کے فنی لوازمات پر تبصرہ کیجیے۔

20 سوال نمبر ۲۔ اردو نظم کی تعریف کیجیے اور اس کے فنی محاسن بیان کیجیے۔

یا

اردو نظم نگاری کی روایت پر اپنی معلومات قلم بند کیجیے

10 سوال نمبر ۳۔ (الف) اصغر گوٹڈوی کی حیات اور شخصیت کے اہم پہلو اجاگر کیجیے۔

یا

اصغر گوٹڈوی کے فن پر تبصرہ کیجیے۔

10 سوال نمبر ۳۔ (ب) فانی بدایونی کی غزل کے موضوعات قلم بند کیجیے۔

یا

”فانی بدایونی کی شاعری ان کی زندگی کی آئینہ دار ہے“ اس قول کی وضاحت کیجیے۔

TURN OVER

- 10 سوال نمبر ۴۔ (الف) خلیل الرحمن اعظمی کے سوانحی حالات بیان کیجیے۔
یا
خلیل الرحمن اعظمی کی نظم نگاری کا جائزہ پیش کیجیے۔
- 10 سوال نمبر ۴۔ (ب) اختر الایمان کی شخصیت پر تبصرہ کیجیے۔
- 10 سوال نمبر ۵۔ (الف) درج ذیل سے کسی ایک نظم کا تجزیہ پیش کیجیے۔
۱۔ فیصلہ۔ ۲۔ احتساب۔ ۳۔ ایک لڑکا
- 10 سوال نمبر ۵۔ (ب) درج ذیل سے صرف پانچ اشعار کی تشریح کیجیے۔
- ۱۔ کس درجہ ترا حسن بھی آشوب جہاں ہے
جس ذرے کو دیکھا وی تڑپتا نظر آیا
 - ۲۔ پاس ادب میں جوش تمنا لیے ہوئے
میں بھی اک حباب میں دریا لیے ہوئے
 - ۳۔ سو بار ترا دامن ہاتھوں میں مرے آیا
جب آنکھ کھلی دیکھا ، اپنا ہی گریباں ہے
 - ۴۔ آئے تھے سبھی طرح کے جلوے مرے آگے
میں نے مگر اے دیدہ حیراں نہیں دیکھا
 - ۵۔ ضبط اپنا شعار تھا ، نہ رہا
دل پہ کچھ اختیار تھا ، نہ رہا
 - ۶۔ خلق کہتی ہے جسے دل ترے دیوانے کا
ایک گوشہ ہے یہ دنیا اسی ویرانے کا
 - ۷۔ میں نے فانی ڈوبتے دیکھی نبض کائنات
جب مزاج دوست کچھ برہم نظر آیا مجھے
 - ۸۔ یہ کوچہ قاتل ہے آباد ہی رہتا ہے
اک خاک نشین اٹھا ، اک خاک نشین آیا

ہدایات:

(۱) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور نقل کیجیے

(۲) ہر سوال کا جواب نئے صفحے سے شروع کیجیے

20 ۱۔ اردو میں مکتوب نگاری کی روایت سے متعلق اپنی معلومات قلمبند کیجیے۔

یا

مکتوب نگاری کے فن پر روشنی ڈالیے۔

20 ۲۔ سفر نامے کی مختلف اقسام سے بحث کیجیے۔

یا

اردو سفر نامے کی روایت بیان کیجیے۔

20 ۳۔ سرسید کی خطوط نگاری کی خصوصیات بیان کیجیے۔

یا

سعادت حسن منٹو کی خطوط نگاری کا تجزیہ کیجیے

20 ۴۔ مجتبیٰ حسین کی شخصیت اور فن سے متعلق مفصل معلومات قلمبند کیجیے۔

یا

صغریٰ مہدی کے فنون پر تفصیلی روشنی ڈالیے۔

Turn Over

10

۵۔ (الف) کسی دو عبارت کی سیاق و سباق کے حوالے سے وضاحت کیجیے۔

۱۔ ”دیکھا! اس پنسن قدیم کا حال؟ میں تو اس سے ہاتھ دھوئے بیٹھا ہوں لیکن جب تک جواب نہ پاؤں، کہیں اور کیوں کر چلا جاؤں؟ حاکم اکبر کے آنے کی خبر گرم ہے، دیکھیے کب آئے؟ آئے تو مجھے بھی دربار میں بلائے یا نہ بلائے۔ خلعت ملے یا نہ ملے۔“

۲۔ ”مجھ سے کیوں خفا ہو؟ آج مہینہ بھر ہو گیا ہو گا یا بعد دو چار دن کے ہو جاوے گا کہ آپ کا خط نہیں آیا۔ انصاف کرو کتنا کثیر الاحباب آدمی تھا۔ کوئی وقت ایسا نہ تھا کہ میرے پاس دو چار دوست نہ ہوتے ہوں۔ اب یاروں میں ایک شیوجی رام برہمن اور بال مکندر اس کا بیٹا، یہ وہ شخص ہیں جو گاہ گاہ آتے ہیں۔“

۳۔ کل استاد میر جان صاحب نے تمہارا خط دکھایا ہے میں نے ان کو جانے نہ جانے متردو پایا ہے۔ جائیں، نہ جائیں، میں اپنی طرف سے ترذغیب کرتا رہتا ہوں اور کہتا رہوں گا۔ غلام حسن خاں اگر کسی وقت آجائیں گے تو ان کو تمہاری تحریر کا خلاصہ خاطر نشان کر دوں گا۔“

10

۵۔ (ب) مندرجہ ذیل سے صرف دو اقتباسات کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ ”سرا ہم جانتے ہیں کہ زمانہ قدیم میں جب کسی شخص سے کوئی جرم سرزد ہو جاتا تھا تو اسے سزا کے طور پر ملک بدر کر دیا جاتا تھا۔ مانا کہ ہم دفتر دیر سے آتے ہیں لیکن یہ اتنا بڑا جرم نہیں کہ آپ ہمیں جاپان بھیج دیں۔ پھر ہم جاپان سے بیسوں چیزیں درآمد کرتے ہیں۔ کیا اس ملک سے جاپان کو برآمد کرنے کے لیے ہم ہی ایک مناسب چیز رہ گئے ہیں۔“

۲۔ ”سنو صاحب، اپنے اوپر لازم کر لو ہر مہینے میں ایک خط مجھ کو لکھنا، اگر کام آڑا تو دو خط، تین خط، ورنہ صرف خیر و عافیت لکھی اور ہر مہینے میں ایک بار بھیج دی۔ بھائی صاحب کا خط بھی دس بارہ دن ہوئے کہ آیا تھا۔ اس کا جواب بھیج دیا گیا۔ مولوی قمر الدین خاں یقین ہے کہ الہ آباد گئے ہوں، کسی واسطے کہ مجھ کو کسی میں لکھا تھا کہ اوائل جون میں جاؤں گا۔“

۳۔ جناب من! آپ نے مدرسۃ العلوم پر غور نہیں فرمایا۔ اس کا مقصد تو یہ ہے کہ مسلمان علوم و فنون میں ایسی تعلیم پا جاوے کہ بلا ذریعہ نوکری خود اپنی قوت بازو سے اپنی معاش پیدا کریں اور جو کہ مدارس سرکاری میں بجز نوکری پیشہ بننے کے یہ بات حاصل نہیں ہوتی اس لیے مستقل مدرسہ کے قائم کرنے ضرورت پیش آئی ہے۔“

S.Y.B.A.

Con. 115-18.

Ancient Indian Culture - (P-II)

UP-6149

MAY
2018

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Answer any **two** questions from **Section I**.
(2) Answer any **two** questions from **Section II**.
(3) **All** questions carry **equal** marks.
(4) Question Nos. **5** and **10** are **compulsory** and carry **10** marks.

Section I

1. Discuss in detail the Neolithic sites in South India with special references to Ash Mounds.
2. Take a review of the socio-economic life in the first urbanization.
3. Discuss the religion of the Vedic Age.
4. Write a detailed note on the NBPW culture.
5. Write a short note (any one) :
 - (a) Shishupalgarh
 - (b) Dakshinapatha
 - (c) Arikamedu
 - (d) Indo-Greeks.

Section II

6. Write in detail about the concept of kingship and central and provincial administration in the Gupta Period.
7. Explain the theory of Urban Decay.
8. Discuss the critique of the Urban Decay theory as given by Dr. A. P. Jamkhedkar and Dr. B. D. Chattopadhyay.
9. Write an essay on Delhi Sultanate Architecture.
10. Write a short note (any one) :
 - (a) Chandragupta II
 - (b) Literature during the Delhi Sultanate Period
 - (c) Ramtek
 - (d) Hampi.

[TURN OVER

77

Con. 115-UP-6149-18.

2

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील दोन प्रश्न सोडवा.
(२) विभाग २ मधील दोन प्रश्न सोडवा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(४) प्रश्न क्रमांक ५ व १० अनिवार्य असून प्रत्येकी १० गुणांचा आहे.

विभाग १

१. Ash Mounds च्या विशेष संदर्भात दक्षिण भारतातील नव अश्मयुगीन स्थळांची विस्तृत चर्चा करा.
२. पहिल्या नागरीकरणातील सामाजिक आणि आर्थिक जीवनाचा आढावा घ्या.
३. वैदिक काळातील धर्माची चर्चा करा.
४. NBPW संस्कृतीची विस्तृत चर्चा करा.
५. टीप लिहा (कोणतीही एक) :
(अ) शिशुपालगढ (ब) दक्षिणापथ
(क) अरिकामेदु (ड) इंडो-ग्रीक.

विभाग २

६. गुप्त काळातील राजे पदाची संकल्पना आणि केंद्रीय आणि प्रादेशिक प्रशासन यांच्या बद्दल विस्तृत लिहा.
७. अर्बन डिकेचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
८. डॉ. ए. पी. जामखेडकर आणि डॉ. बी. डी. चट्टोपाध्याय यांच्या अर्बन डिकेच्या सिद्धांताच्या समालोचनाची चर्चा करा.
९. दिल्ली सुलतानेत स्थापत्यावर निबंध लिहा.
१०. टीप लिहा (कोणतीही एक) :
(अ) चंद्रगुप्त द्वितीय (ब) दिल्ली सुलतानेत वाङ्मय
(क) रामटेक (ड) हंपी.

S.Y.B.A.

Ancient Indian Culture (P.T.II)

MAY
2018

UP-6134

Con. 127-18.

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Answer any two questions from Section I.
(2) Answer any two questions from Section II.
(3) All questions carry equal marks.
(4) Question No. 5 and 10 are compulsory and carry 10 marks.

Section I

1. Write a note on the settlement pattern and subsistence of the Palaeolithic period in India.
2. Discuss the settlement pattern and hierarchy of Harappan sites in detail.
3. Discuss in detail the evolution of the Varna System in India.
4. Write in detail about the Buddhist Educational System in Ancient India.
5. Write short note on (any one) :—
(a) Prabhavati Gupta (c) Grihasthashrama
(b) Property Rights of Women (d) Women as donors.

Section II

6. What is meant by 'Urbanization' ? Discuss the features of an urban economy.
7. Discuss the economy of the Magadhan Empire as reflected in the Arthashastra.
8. Write a note on the Indo-Roman Trade with focus on the site of Ter.
9. Write an essay on the major trade centres in Dakshinapatha.
10. Write short note on any one :—
(a) Sanjan (c) Balkh
(b) Trade between India and Burma (d) Weights and Measures.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) पहिल्या विभागामधील दोन प्रश्न सोडवा.
(२) दुसऱ्या विभागामधील दोन प्रश्न सोडवा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(४) प्रश्न क्र. ५ व १० अनिवार्य असून प्रत्येकी १० गुणांचा आहे.

विभाग १

१. पुरा अश्मयुगातील वसाहत रचना आणि उपजिविकेबद्दल टीप लिहा.
२. हडप्पा संस्कृतीतील स्थळांची वसाहत रचना आणि पदानुक्रम यावर सविस्तर चर्चा करा.
३. भारतातील वर्ण व्यवस्थेच्या विकासाची विस्तृत चर्चा करा.
४. प्राचीन भारतातील बौद्ध शिक्षण पध्दतीवर विस्तृत लिहा.
५. टिप लिहा (कोणतीही एक) :-
 - (अ) प्रभावती गुप्ता
 - (ब) स्त्रियांचे मालमत्ता हक्क
 - (क) गृहस्थाश्रम
 - (ड) स्त्री देणगीदार.

विभाग २

६. नागरीकरण म्हणजे काय ? नागरी अर्थव्यवस्थेच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
७. अर्थशास्त्रात प्रतिबिंबित झालेल्या मगध साम्राज्याच्या अर्थव्यवस्थेची चर्चा करा.
८. तेर या स्थळावर भर देऊन भारत आणि रोम यांच्यातील व्यापारावर टीप लिहा.
९. दक्षिणापथातील प्रमुख व्यापार केंद्रावर निबंध लिहा.
१०. टिप लिहा (कोणतीही एक) :-
 - (अ) संजान
 - (क) बालख
 - (ब) भारत आणि ब्रम्हदेश यांच्यातील व्यापार
 - (ड) वजने आणि मापे.